

Utvärdering av konstnärliga utbildningar

En översikt av resultat och erfarenheter

Utvärdering av konstnärliga utbildningar
En översikt av resultat och erfarenheter
Rapport 2021:6

Utgiven av Universitetskanslersämbetet 2021

Författare: Erik Kyhlberg, Jana Hejzlar

Diarienummer: 412-00082-21

Universitetskanslersämbetet • Hammarbybacken 31 • Box 6024, 121 06 Johanneshov
tfn 08-563 085 00 • e-post registrator@uka.se • www.uka.se

Innehåll

Inledning	5
Historik över de konstnärliga utbildningarna	6
Konstnärliga utbildningar under de senaste 40 åren	6
Tillståndsprövningar för konstnärliga examina.....	7
Tillståndsprövningar för konstnärliga examina på grundnivå och avancerad nivå 7	
Beckmans designhögskola 2015	7
Brunnsviks folkhögskola 2017	8
Ersta Sköndal Bräcke högskola 2009–2012	9
Linnéuniversitetet/Högskolan i Kalmar.....	10
Luleå tekniska universitet 1995–1999.....	13
Mälardalens högskola 2013	15
Stiftelsen Grafikskolan 2020	16
Umeå universitet 2007	16
Örebro universitet 2011	16
Tillståndsprövningar för konstnärliga examina på forskarnivå.....	17
Dans- och cirkushögskolan 2010.....	17
Göteborgs och Lunds universitet 2010	19
Högskolan i Borås 2010.....	19
Konstfack 2010.....	21
Luleå tekniska universitet.....	22
Lunds universitet 2010.....	25
Stockholms konstnärliga högskola 2016.....	25
Umeå universitet 2010.....	27
Utvärderingar av utbildningarnas kvalitet.....	29
Förutsättningar och processer – utvärderingsomgången 2001–2007	29
Urval till första utvärderingsomgången.....	29
Utvärderingskriterier och bedömare.....	29
Utvärderingens resultat per kluster	30
Förslag på sammanhållen konstnärlig högskola	32
Utvecklingen inom det konstnärliga området sedan utvärderingen 2007	33
De nationella examensmålen – utvärderingsomgången 2011–2014.....	33
Utvärderingskriterier och bedömare.....	34
Utvärderingens resultat per kluster	35
Generella synpunkter på underlagen.....	37
Reflektioner om bedömningsprocessen.....	38
Utbildningsutvärdering av utbildningar på forskarnivå 2015–2016.....	43

Granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete avseende utbildning	45
Klustring av lärosäten.....	45
Covid-19-pandemin.....	46
Resultat	47
Reflektioner	47
Små lärosäten.....	48
Bilagor.....	50
Bilaga 1. Utvärderingar av konstnärliga utbildningar 2001–2020	50

Inledning

Med den här rapporten vill vi sammanställa UKÄ:s erfarenheter av konstnärliga utbildningar under de senaste 20 åren av utvärderingsaktiviteter.

UKÄ och dess föregångare Högskoleverket har under lång tid genomfört kvalitetsgranskande aktiviteter i form av framför allt utbildningsutvärderingar och examenstillståndsprövningar. De konstnärliga utbildningarna och deras ankomst i sektorn innebar nya utmaningar för både lärosäten samt UKÄ och dess föregångare.

Rapporten inleds med en kortfattad beskrivning av de konstnärliga utbildningarnas historik. Sedan summeras de examenstillståndsprövningar och utbildningsutvärderingar av konstnärliga examina, samt de granskningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete som UKÄ och dess föregångare har ansvarat för.

Historik över de konstnärliga utbildningarna

Konstnärliga utbildningar under de senaste 40 åren

De konstnärliga utbildningarna gjorde sitt intåg inom högre utbildning genom 1977 års högskolereform. Vissa blev delar av universiteten i Göteborg, Lund, Luleå och Umeå, medan andra blev egna lärosäten, som de konstnärliga högskolorna i Stockholm. Reformen innebar att utbildning skulle bedrivas enligt ”utbildningslinjer” och ”påbyggnadslinjer” och det definierades ett antal allmänna linjer med konstnärlig inriktning¹. Lärosäten hade även möjlighet att inrätta lokala utbildningslinjer under särskilda förutsättningar.

De konstnärliga lärosätena och utbildningarna har sedan dess genomgått flera förändringar med nya lärosäten som fått examenstillstånd², namnbyten³ och sammanslagningar⁴. Genom 1993 års högskolereform ersattes sedan linjesystemet med ett system där högre utbildning baseras på program och kurser. I och med den reformen definierades ett antal generella examina, inklusive konstnärlig högskoleexamen, samt många av de yrkesexamina som vi känner igen i högskoleförordningen än i dag. De konstnärliga linjerna försvann därmed och konstnärliga studier ledde förutom konstnärlig högskoleexamen till generella examina. Först 2007, i samband med Bologna-processen och den utbildningsreform som följde, skulle de konstnärliga utbildningarna få sina egna examina på motsvarande nivå genom införandet av konstnärlig kandidatexamen, konstnärlig magisterexamen och konstnärlig masterexamen.⁵

¹ Högskoleförordningen (1977:263)

² Beckmans designhögskola och Brunnsviks folkhögskola.

³ Musikhögskolan i Stockholm bytte 1994 namn till Kungliga Musikhögskolan i Stockholm.

⁴ Till exempel så gick Dans- och Cirkushögskolan (tidigare Danshögskolan), Operahögskolan och Stockholms dramatiska högskola (det i sig en sammanslagning av Dramatiska institutet och Teaterhögskolan i Stockholm) samman till Stockholms konstnärliga högskola (SKH) 2014.

⁵ *Högre utbildning under tjugo år*, SOU 2015:70.

Tillståndsprövningar för konstnärliga examina

Beckmans Designhögskola prövades för generell kandidatexamen med gott resultat i slutet på 1990-talet, men fick examenstillstånd av regeringen först (under *Designåret*) 2005. Utöver detta hände relativt lite mellan 1998 och 2007 tills examensordningen ändrades för hela sektorn. Förutom den konstnärlig högskoleexamen som redan fanns i en tidigare variant tillkom då konstnärlig kandidatexamen, konstnärlig magisterexamen och konstnärlig masterexamen.

Samtliga befintliga konstnärliga utbildningar fick prövas igen för de nya konstnärliga examina, inklusive de som erbjöds av universiteten. Prövningarna för konstnärliga examina enligt den nya examensordningen kom i princip direkt efter den första nationella utvärderingen av utbildningar inom det konstnärliga området 2006/2007. Resultaten av utvärderingen användes i stor utsträckning som en grund i prövningarna av de nya examina tillsammans med nya utbildningsplaner. Högskoleverket avstod däremot från att göra en noggrann granskning av nya kursplaner.

Utan en snabb prövning för konstnärlig masterexamen kunde inte de lärosäten som sedan tidigare hade en femårig generell magisterexamen anta nya studenter under vårterminen 2009. De kunde inte heller till höstterminen 2009 anta studenter för de två sista åren mot en konstnärlig masterexamen utan detta tillstånd. Detta innebar bland annat att Högskoleverket fick ett stort antal ansökningar om tillstånd att utfärda konstnärliga examina som beslutades 2007. Besluten kunde däremot till stor del luta sig mot resultaten av den genomförda utvärderingen av de konstnärliga utbildningarna.

Tillståndsprövningar för konstnärliga examina på grundnivå och avancerad nivå

Beckmans designhögskola 2015

I mars 2015 fick UKÄ i uppdrag av regeringen att yttra sig över Beckmans designhögskolas ansökan om tillstånd att utfärda konstnärlig kandidatexamen i rumslig gestaltning och inredningsarkitektur. Men Beckmans hade redan ansökt om konstnärlig kandidatexamen tillsammans med de övriga konstnärliga utbildningsanordnarna i samband med att de nya examina trädde i kraft 2007 och fått sin ansökan

beviljad. Enligt regeringsbeslut⁶ hade Beckmans alltså sedan den 1 juli 2007 tillstånd att utfärda konstnärlig kandidatexamen utan någon begränsning till ett särskilt huvudområde eller någon inriktning, det vill säga samma villkor som de statliga lärosätena.

UKÄ meddelade regeringen och Beckmans att det inte var nödvändigt att uttala sig över lärosätets ansökan och att utbildningen skulle komma att granskas inom ramen för det kommande utvärderingssystemet.⁷

Brunnsviks folkhögskola 2017

2017 fick UKÄ i uppdrag av regeringen att yttra sig över Brunnsviks folkhögskolas ansökan om tillstånd att utfärda konstnärlig högskole- och kandidatexamen i musik, med inriktning musikskapande.

UKÄ anlidade två sakkunniga bedömare från svenska lärosäten för att granska ansökan. Baserat på bedömarnas yttrande från november 2017 beslöt UKÄ att ge Brunnsviks folkhögskola möjlighet att komplettera ansökan om högskoleexamen. Ansökan om kandidatexamen avslogs på grund av att majoriteten av aspekterna inklusive lärarresurser inte bedömdes som tillfredsställande.

När det gäller högskoleexamen var bedömningen att aspekterna styrdokument, undervisning, kurslitteratur och examination, säkring av examensmålen och säkring av utbildningens kvalitet var otillfredsställande. Samtidigt ansåg bedömargruppen att dessa aspekter skulle kunna bli tillfredsställande om folkhögskolan genomförde åtgärder enligt bedömargruppens rekommendationer.

I det tidigare delgivna yttrandet bedömdes att kursplanerna hade kvalitetsbrister språkligt, strukturellt och innehållsmässigt. Innehåll och mål var ofta sammanvävda och språket var svårbegripligt. Exempelvis var det svårt att utläsa hur kursmålen skulle examineras, eftersom det saknades betygskriterier.

Lärosätets komplettering visade att lärosätet hade genomfört åtgärder angående de brister som påtalades i det tidigare yttrandet. Åtgärderna hade bidragit till förbättringar av kursplanernas språk, struktur och innehåll. Det framgick också tydligt hur kursspecifika mål skulle examineras i och med de uppställda betygskriterierna. Bedömarna kunde konstatera att utbildningsplanen och kursplanerna stämde överens med de nationella examensmålen för konstnärlig högskoleexamen, vilket innebar att även de andra aspekterna kunde bedömas som tillfredsställande.

⁶ Dnr.U2007/364, 4718/UH.

⁷ Reg.nr. 42-00421-14.

Den 16 oktober 2018 beslutade UKÄ att föreslå regeringen att ge Brunnsviks folkhögskola tillstånd att utfärda konstnärlig högskoleexamen i musik med inriktning mot musikskapande. I mars 2020 meddelade regeringen att Brunnsviks folkhögskola beviljades examenstillståndet, som första folkhögskola med rätt att utfärda examen på högskolenivå.⁸

Ersta Sköndal Bräcke högskola 2009–2012

Ersta Sköndal Bräcke högskola (till och med 2017 Ersta Sköndal högskola) hade under fler år bedrivit ett utvecklingsarbete för utbildning i kyrkomusik. Som ett resultat av detta beviljades lärosätet tillstånd att utfärda högskoleexamen i kyrkomusik 1996 och kandidatexamen 2003. 2009 ansökte lärosätet hos regeringen om tillstånd att utfärda konstnärlig högskole- och kandidatexamen i kyrkomusik. Ärendet överlämnades till Högskoleverket för prövning. Prövningen genomfördes av två bedömare, varav en från Norge. Men efter sakkunniggranskning och platsbesök avslogs ansökan i mars 2010, bland annat på grund av brister i den konstnärliga kompetensen hos utbildningens ledning⁹.

I oktober 2011 skickades en ny ansökan till regeringen för prövning. Den överlämnades till Högskoleverket och genomfördes av samma bedömare som tidigare. De ansåg efter den prövningen att lärosätets ansökan skulle beviljas. Samtidigt underströk de vikten av att en konstnärlig utbildning bör ledas av en ämnesansvarig med hög konstnärlig kompetens, vilket inte var fallet. De pekade på behov av att se över styrdokumentet och att vidareutveckla och formalisera systemen för kvalitetssäkring.

Vid lärosätet gällde att studenterna skulle göra ett nytt antagningsprov till det tredje året i kandidatutbildningen. Det var en skillnad från andra musikhögskolor med kyrkomusikaliska utbildningar, som Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, Göteborgs universitet, Lunds universitet och Luleå tekniska universitet. De sakkunniga rekommenderade att lärosätet skulle anpassa antagningsprov till övriga musikhögskolors antagningssystem och samarbeta med flera konstnärligt utvecklande miljöer.

Sammantaget ansåg de sakkunniga att lärosätet mer än väl förfogade över de infrastrukturer och lärarresurser som behövdes för att bedriva en konstnärlig utbildning i kyrkomusik på ett tillfredställande sätt. Anknytningen till konstnärligt utvecklingsarbete hade stärkts under de senare åren och konkreta samarbetsprojekt hade inletts med andra lärosäten. Styrdokumentet var nu på plats liksom ett genomtänkt kvalitetssäkringssystem för lärosätets verksamhet.

⁸ Pressmeddelande Utbildningsdepartementet 5 mars 2020.

<http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/03/brunnsviks-folkhogskola-forst-i-sverige-med-att-kunna-utfarda-akademisk-examen/>. Hämtat 2021-02-26

⁹ Reg.nr 13-2503-09.

Högskoleverket följde de sakkunnigas rekommendation och i april 2012 rekommenderade Högskoleverket att regeringen skulle bevilja tillstånden, vilket regeringen gjorde.¹⁰

Linnéuniversitetet/Högskolan i Kalmar

Konstnärlig masterexamen i design 2008–2010

Högskolan i Kalmar ansökte i oktober 2008 om tillstånd att utfärda konstnärlig masterexamen i design. Prövningen genomfördes av två sakkunniga från Norge och Storbritannien.

Designutbildningen på kandidatnivå startade 2001 och omfattades av den nationella utvärderingen av utbildningar inom det konstnärliga området som Högskoleverket genomförde 2006/2007. Lärosätet fick den 29 maj 2007 tillstånd att utfärda konstnärlig kandidatexamen och konstnärlig masterexamen.¹¹

Utbildningen på avancerad nivå erbjöds i liten skala till sex studenter under det första läsåret. Under läsåret 2008/2009 erbjöds ingen utbildning på avancerad nivå, eftersom alla institutioner vid Högskolan i Kalmar liksom vid Växjö universitet arbetade med den förestående sammanslagningen till Linnéuniversitetet.

Det nya Linnéuniversitetet skulle starta sin verksamhet i januari 2010. Vid platsbesöket fick bedömarna veta att det fanns en överenskommelse mellan de två lärosätenas ledningar om designutbildningens framtid. Lärarna skulle tillhöra en institution i Växjö och den framtida utbildningen skulle bedrivas med en gemensam utbildningsplan. Om Högskolan i Kalmar skulle få examenstillstånd för konstnärlig masterexamen skulle den ettåriga magisterutbildningen fasas ut, och 12 studenter skulle som en början antas till det 2-åriga masterprogrammet. Detta fick bedömarna att inse att de i den sammanfattande bedömningen var tvungna att ta ställning både till den aktuella ansökan och det blivande universitetets potential.

Bedömarna granskade lärosätets ansökan och genomförde ett platsbesök i Kalmar, Campus Pukeberg. De bedömde att förutsättningarna för den föreslagna utbildningen var goda, och föreslog att Högskoleverket skulle bifalla ansökan. Högskolan i Kalmar fick därmed tillstånd att utfärda konstnärlig masterexamen i design¹².

¹⁰ Reg.nr 641-5446-11.

¹¹ Reg.nr 641-1455-07.

¹² Reg.nr 641-5002-08.

Konstnärlig masterexamen i kreativt skrivande 2014

Linnéuniversitet ansökte i juni 2014 om tillstånd att utfärda konstnärlig masterexamen i kreativt skrivande. Prövningen genomfördes av två svenska sakkunniga. Kurser i kreativt skrivande har erbjudits sedan 2001 inom litteraturvetenskap. År 2013 blev kreativt skrivande ett eget ämne på lärosätet med konstnärligt examenstillstånd till och med magisternivå.

Samtliga kurser gavs på halvtid och på distans. Söktrycket var relativt gott, men relativt lågt i jämförelse med andra jämförbara konstnärliga utbildningar vid Göteborgs universitet och Lunds universitet. Bägge universiteterna bedrev även forskarutbildning i litterär gestaltning.

Linnéuniversitet hade inte examenstillstånd för forskarutbildning på konstnärlig grund och inga doktorander antagna vid något annat lärosäte. Lärarnas forskning på konstnärlig grund var begränsad och forskningsmiljön i stort sett obefintlig.

Sammanfattande bedömning för aspekten ”nära anknytning till utbildningen på forskarnivå” var att utrymmet för forskning i tjänsten var begränsat och att ”Aspekten/.../har inga möjligheter att vara tillfredställande i den här utvecklingsfasen”. Den samlade konstnärliga, vetenskapliga och pedagogiska kapaciteten och kompetensen bedömdes vara hög, utrymmet för forskning i tjänsten bedömdes vara begränsat och de två professorerna närmade sig pensionsåldern.

Eftersom kurserna gavs på distans med ett fåtal campusträffar varierade de infrastrukturella förutsättningarna beroende på var de studerande bodde. Studenterna hade tillgång till universitetets webbaserade infrastruktur, bibliotek, tidskrifter med mera. De nätbaserade verktyg som användes för textinlämning, respons och dokumentation upplevdes av lärare och studenter som tillfredsställande.

Bedömarna ansåg att lärosätet hade förutsättningar att ge utbildning för konstnärlig master i kreativt skrivande, och att forskningskvantiteten och forskningsanknytningen skulle avhjälpas med tiden. De sakkunniga föreslog att UKÄ skulle besluta att ge lärosätet tillstånd att utfärda konstnärlig masterexamen i kreativt skrivande.

UKÄ delade däremot inte bedömarens bedömning och avslog ansökan. UKÄ ansåg att lärosätet inte uppfyllde krav på att utbildning som leder till masterexamen behöver ha en koppling till utbildning på forskarnivå. I beslutet framgick att forskningsmiljön och lärarnas forskning på konstnärlig grund behövde stärkas långsiktigt.¹³

¹³ Reg.nr. 42-00305-14.

Konstnärlig masterexamen i kreativt skrivande 2015

Linnéuniversitetet ansökte på nytt i november 2015 om tillstånd att utfärda konstnärlig masterexamen i kreativt skrivande. Bedömaregruppen bestod av tre personer, varav en från Norge.

Studierna bedrevs i form av fristående kurser som var ordnade tematiskt och med progression. Sedan tidigare erbjöds både kandidat- och magisterexamen i kreativt skrivande I–IV om 30 högskolepoäng vardera. Studenterna antogs på alla kurser efter urvalsprov.

Lärosätet arbetade målmedvetet med att fördjupa samverkan mellan humanistiska och konstnärliga utbildningar, vilket bland annat resulterade i att ett betydande antal postdoktorala tjänster tillsattes. Närheten till litteraturvetenskap stärkte den vetenskapliga nivån i relation till aktuell forskning. Inom området kreativt skrivande hade Linnéuniversitetet initierat flera projekt inom konstnärlig forskning under de senaste två åren. På sikt fanns en ambition att etablera området som forskarutbildningsämne.

Lärargruppen samarbetade med forskarseminariet i litterär gestaltning vid Göteborgs universitet (Valand). Bedömarna ansåg att forskningskompetensen inom kollegiet var god och hade förstärkts genom rekrytering av en lektor som var en av de få som hade disputerat i litterär gestaltning. Den samlade konstnärliga, vetenskapliga och pedagogiska kompetensen i lärargruppen bedömdes vara hög. Utrymmet för konstnärlig forskning och konstnärligt utvecklingsarbete för professorer och lektorer var ganska stort.

Det skriftliga underlaget och intervjuer med studenterna visade att både campusmötena och den nätbaserade undervisningsplattformen fungerade väl med skrivna föreläsningar, handledning och diskussioner. Bedömarna ansåg att utbildningens innehåll och utformning gav goda förutsättningar för att säkerställa den progression och det innehåll som angavs i examensmålen.

Bedömarna ansåg att den planerade masterutbildningen skulle svara mot de nationella examensmålen, där både teoretiska och konstnärliga kurser inriktas på studenternas konstnärliga skapande och kreativa skrivande. Ansökan ledde den här gången till att lärosätet beviljades rätt att utfärda konstnärlig masterexamen i området kreativt skrivande.¹⁴

Konstnärlig masterexamen i design 2016

I utvärderingen av utbildningar inom konsthantverk och design 2011–2014 fick Linnéuniversitetet omdömet *bristande kvalitet* för sin konstnärliga masterexamen inom design¹⁵. Vid uppföljningen 2016

¹⁴ Reg.nr. 42-00466-15.

¹⁵ Reg.nr. 411-00553-13.

bedömdes att bristerna kvarstod, vilket ledde till att examenstillståndet återkallades¹⁶.

Lärosätet ansökte i oktober 2016 på nytt om tillstånd att utfärda konstnärlig masterexamen i design. Prövningen genomfördes av tre sakkunniga, varav en från Norge och en från Tyskland. De utländska sakkunniga hade lång erfarenhet av olika europeiska konstnärliga utbildningar, både som professor och som rektor, verksamma vid bland annat Royal Academy of the Arts i Haag.

Forskningsmiljön i design vid lärosätet ansågs i flera avseenden vara under uppbyggnad, men hade samtidigt genom rekryteringar stärkts väsentligt under senare tid. I institutionens strategi fanns en stark betoning på samverkan med andra delar av lärosätet, liksom med det omgivande samhället. Forskningsmiljön var också delaktig i nationella och internationella nätverk, vilket var positivt. Samtidigt ansåg bedömarna att lärosätet både centralt och på fakultetsnivå borde stötta institutionens arbete med att skapa en kritisk massa även på forskarutbildningsnivå.

Sammanfattningsvis ansåg bedömarna att lärosätet hade förutsättningar att ge utbildning för konstnärlig masterexamen inom området design. Med sitt fokus på förändringsarbete och hållbarhetsfrågor ansåg bedömarna att masterprogrammet kunde bli ett värdefullt komplement till befintliga masterutbildningar i design. Studenterna skulle kunna arbeta i en välfungerande och stimulerande konstnärlig och vetenskaplig miljö med tillfredställande lärarkapacitet och kompetens, god fysisk och psykosocial miljö samt tillgång till ändamålsenlig infrastruktur.

Bedömarna ansåg att utformningen av utbildningen var tillfredställande, med målmedveten progression inom konstnärliga processer med en kombination av praktik och teori samt av konstnärlig utbildning, designpraktik och forskning. Tillgång till resurser och infrastruktur liksom till expertis inom alla viktiga områden fanns på plats.

Bedömargruppen rekommenderade UKÄ att bevilja ansökan. I maj 2017 beslutade UKÄ att ge lärosätet rätt att utfärda konstnärlig masterexamen i området design¹⁷.

Luleå tekniska universitet 1995–1999

Regeringen gav våren 1995 dåvarande Högskolan i Luleå i uppdrag att lämna in ett förslag till skådespelarutbildning. Detta ledde till att lärosätet enligt statsliggaren för 1995/1996 skulle inrätta en skådespelarutbildning i form av en försöksverksamhet med start hösten 1996¹⁸. Lärosätet fick universitetsstatus från och med 1 januari 1997 och

¹⁶ Reg.nr. 411-00327-14.

¹⁷ Reg.nr. 42-00439-16.

¹⁸ Utbildningsdepartementets regeringsbeslut 15 juni 1995, regleringsbrev 1995/96.

bytte namn till Luleå tekniska universitet. För perioden 1997–1999 har regeringens uppdrag till Luleå tekniska universitet innefattat skådespelarutbildning.

Lärosätet ansökte 1996 om tillstånd att utfärda högskoleexamen i scen och medier.

Lärosätet antog de första studenterna till utbildningen i scen och medier redan 1995, trots att lärosätet saknade examenstillstånd. Högskoleverket kände inte till att utbildningen redan hade startats. Nya studenter togs in 1996 och först i juni 1996 lämnade lärosätet in en ansökan om examenstillstånd. Högskoleverket tillsatte en bedömargrupp som bestod av två svenska bedömare.

I gruppens yttrande framgick att lärarkompetensen byggde främst på ämneskompetens. Det var skådespelare, regissörer och teknisk personal som utgjorde grunden i lärarkåren. Bedömarna lyfte fram ett behov att förstärka den pedagogiska lärarkompetensen genom metodutveckling, samverkan med andra konstnärliga högskolor och en plan för kompetensutveckling. De ansåg att även samarbetet med Norrbottensteaterns personal borde förstärkas.

Bedömargruppen såg positivt på att teaterutbildningen, trots att den var under uppbyggnad, hade påbörjat ett forskningsarbete inom röst och gestaltning. Bedömargruppen föreslog att utbildningen skulle arbeta fram en behovsanalys och en utvecklingsplan, bland annat för lärarnas möjligheter att genomgå forskarutbildning. Bedömargruppen efterlyste forskning som tog till vara de specifikt norrbottniska kvaliteterna, som den samiska kulturens uttrycksformer eller vad kopplingen till en teater betyder, pedagogiskt, konstnärligt och kulturpolitiskt. Högskoleverket avslög ansökan i juni 1997.¹⁹

Två år senare, i maj 1999, skickade lärosätet in en ny ansökan om tillstånd att utfärda konstnärlig högskoleexamen i scen och medier. För bedömningen anlätades två svenska bedömare, varav en hade varit med i den tidigare prövningen.

Bedömarna föreslog att lärosätet skulle få rätt att utfärda konstnärlig högskoleexamen i scen och medier även om en del brister togs upp, särskilt på den administrativa sidan. Bedömarna lyfte fram att teaterutbildningen fortfarande befann sig i en uppbyggnads- och utvecklingsfas. I avvägningen mellan brister och förtjänster lade de sakkunniga stor vikt vid den positiva utvecklingen som ägt rum sedan den förra prövningen, liksom vid den kreativa och utvecklingsbara arbetsmiljön.²⁰

¹⁹ Reg. nr. 64-2039-96.

²⁰ Reg.nr. 641-1525-99.

Mälardalens högskola 2013

Mälardalens högskola ansökte i oktober 2013 om tillstånd att utfärda konstnärlig kandidatexamen. Prövningen genomfördes av två sakkunniga, varav en från Finland.

Lärosätet har haft musikverksamhet sedan 1994, och fick tillstånd att utfärda konstnärlig högskoleexamen 2007. Då hade lärosätet även ansökt om att få tillstånd att utfärda konstnärlig kandidatexamen och konstnärlig magisterexamen. Men de avslogs på grund av att studiemiljön var för liten, vilket begränsade studenternas möjligheter till spel i olika ensembleformer och utvecklingen och skapandet av en kreativ konstnärlig miljö.²¹

Kammarmusik ingick i Akademin för utbildning, kultur och kommunikation som bestod av sju avdelningar. Kammarmusikutbildningen var en egen avdelning med gott söktryck med fler än 100 sökande till de cirka 25 platserna. Utbildningen var relativt liten och dessutom det enda konstnärliga programmet inom en i övrigt traditionell akademisk miljö.

Andelen tillsvidareanställda lärare i förhållande till övriga lärare var tillfredställande. Andelen visstidsanställda motiverades av behovet av högt kvalificerade instrumentallärare med förankring och aktiv verksamhet i musiklivet. Den samlade konstnärliga kompetensen bedömdes vara mycket hög.

Miljön främjades av samverkan med det lokala musiklivet, och studenterna fick möjlighet att framföra musik i olika miljöer och möta olika sorters publik. Konserter gavs även vid lärosätet, vilket innebar minst fyra konserter externt och intern varje månad. Vid antagningen prioriterades de sökandes musikaliska förmåga och förutsättningar framför en förutbestämd kvotering mellan de olika instrumentinriktningarna. De infrastrukturella förutsättningarna var mycket goda och främjade interaktion mellan studenter och lärare.

Samtliga aspekter blev godkända och i den sammanfattande bedömningen lyftes även progression i utbildningen fram, samt att studenterna fick goda förutsättningar att nå examensmålen. I april 2014 beslutades att lärosätet skulle ges examenstillstånd för konstnärlig kandidatexamen.²²

²¹ Reg.nr 641-1458-07.

²² Reg.nr. 42-00660-13.

Stiftelsen Grafikskolan 2020

Stiftelsen Grafikskolan ansökte 2020 till regeringen om tillstånd att utfärda konstnärlig kandidatexamen i konstgrafik och artists' book.²³ Regeringen anmodade UKÄ att avge ett yttrande över ansökan.

UKÄ tillsatte ingen bedömaregrupp och föreslog i juni 2020 att ansökan skulle avslås. Anledningen till UKÄ:s bedömning var att ansökan i sig var bristfällig, eftersom det bland annat saknades en utbildningsplan samt information om lärarnas kompetens och hur det bedrivs en verksamhet med ett nära samband mellan utbildning och forskning.

Umeå universitet 2007

Umeå universitet ansökte i mars 2007 om tillstånd att utfärda konstnärlig högskoleexamen, konstnärlig kandidatexamen, konstnärlig magisterexamen och konstnärlig masterexamen. Ansökan innehöll utbildningsplaner samt redovisning av fortsatt arbete med lärarkapacitet, kompetens och den nya examensordningen.

Vid Umeå universitet erbjöds utbildningar i fri konst och industridesign. Utbildningarna utvärderades 2006/2007, och resultatet redovisades i rapporterna *Utvärdering av grund- och forskarutbildning inom fri konst*²⁴ och *Utvärdering av grund- och forskarutbildning i design och konstverk*²⁵.

Utifrån den utvärderingen beslutade Högskoleverket att ge lärosätet tillstånd att utfärda konstnärlig högskoleexamen, konstnärlig kandidatexamen, konstnärlig magisterexamen och konstnärlig masterexamen. Högskoleverket förutsatte att lärosätet skulle ta hänsyn till de bedömningar och rekommendationer som redovisades i rapporterna och följa rekommendationerna.²⁶

Örebro universitet 2011

Örebro universitet ansökte i oktober 2011 om tillstånd för konstnärliga examina på grundnivå och avancerad nivå i musikalisk gestaltning.

Prövningen genomfördes av tre sakkunniga, varav en från Finland och en från Norge. Den samlade bedömningen var att lärosätet hade förutsättningar att erbjuda konstnärlig högskoleexamen, eftersom utbildningsmiljön och lärarresurserna var tillfredställande och infrastrukturen mycket god. Progressionen i utbildningen kunde säkras

²³ I ansökan skrevs denna inriktning på engelska. Kan översättas till "Konst i bokform".

²⁴ HSV Rapport 2007:25.

²⁵ HSV Rapport 2007:27.

²⁶ Reg.nr 641-1457-07.

samtidigt som studenterna fick goda förutsättningar att nå examensmålen.

Utbildning som leder till kandidatexamen i musikalisk gestaltning hade bedrivits sedan 2005 inom ramen för universitetets generella examenstillstånd. Utbildningen bedrevs med två inriktningar: jazz- och rockmusik respektive kammarmusik, båda med gott söktryck. Den samlade bedömningen var densamma som den för konstnärlig högskoleexamen. Lärosätet beviljades alltså examenstillstånd för konstnärlig högskole- och kandidatexamen 2012.

Utbildning som ledde till konstnärlig magisterexamen var upplagd som en etappavgång i utbildningen som skulle leda till konstnärlig masterexamen, genom att studenter som ville ta ut en konstnärlig magisterexamen fick möjlighet att avsluta det första året med ett självständigt arbete. Fyra inriktningar var tänkta att erbjudas: improvisation, interpretation, komposition och musikteori. Antalet lärare bedömdes stå i proportion till utbildningens planerade omfattning, och andelen tillsvidareanställda lärare och övriga lärare var rimlig.

Den konstnärliga kompetensen för utbildning och handledning på avancerad nivå var däremot otillräcklig, eftersom det saknades konstnärliga professorer i improvisation och interpretation, särskilt inom centrala instrumentgrupper som blås och piano samt komposition. Den konstnärliga miljön ansågs därför inte tillräcklig för att lärosätet skulle få rätt att utfärda konstnärlig magister- och masterexamen²⁷.

Tillståndsprövningar för konstnärliga examina på forskarnivå

Konstnärlig licentiat- och doktorsexamen inrättades genom beslut baserade på propositionen *Forskarutbildning med profilering och kvalitet* (2008 709:134). Enligt regeringen fanns det behov av en ny examen, för att konstnärlig utbildning på forskarnivå ska kunna utvecklas utifrån sina egna förutsättningar och ge fördjupning i konstnärliga frågor och arbetsmetoder. Beslutet innebar att både universitet och högskolor som vill bedriva forskarutbildning i konstnärliga ämnen behövde ansöka om tillstånd att utfärda examina på forskarnivå.

Dans- och cirkushögskolan 2010

Dans- och cirkushögskolan (DOCH) ansökte i mars 2010 om tillstånd att utfärda konstnärliga examina på forskarnivå inom området koreografi.

²⁷ Reg.nr 641-5528-11.

Bedömargruppen bestod av fyra personer, varav en från Finland och två från Norge.

Området koreografi beskrevs som en ”öppen och inkluderande ordning som omfattar ett brett verksamhetsfält”. Kring detta fält kunde det samlas dansare, cirkusartister, men även bildkonstnärer, arkitekter och regissörer.

Bedömarna konstaterade att Sverige under flera år hade varit internationellt uppmärksammat för en breddning av danskonsten, och välkomnade den vilja till förnyelse och forskningsmässig reflektion som lärosätet visade.

Personal och andra forskningsrelevanta resurser

Vid lärosätet fanns vid tidpunkten för provningen sex doktorander, varav fyra bedrev forskning i koreografi och en i cirkus. Lärarkåren bestod av sju personer: två professorer i koreografi och dansvetenskap, samt totalt tre gästprofessorer i ämnena koreografi och fri konst. Dessutom anlätades två handledare från Kungl. Tekniska högskolan och Stockholms universitet, samt en yrkesverksam koreograf. En stor del av lärarkåren hade tidsbegränsade förordnanden, något som bedömarna ansåg vara ett bekymmer.

På grundnivå fanns program i dans, cirkus och koreografi. På avancerad nivå fanns en masterutbildning i koreografi. Under 2011 planerade lärosätet att starta ett masterprogram i dans och cirkus.

En seminarieverksamhet på forskarnivå som startades 2009 vände sig till forskare i konst, konstnärer och intresserade forskare från olika vetenskapsområden. Seminarier om konstnärlig forskning hölls även på grundutbildningen och inom masterutbildningen. Bedömarna konstaterade att det fanns ett starkt forskningsintresse och att flera viktiga forskningsprojekt under de senaste 10 åren haft lärosätet som bas. Ett samarbete med Operahögskolan genom en gemensam forskningskoordinator såg bedömarna också som något positivt.

Brister i ansökan

Lärosätet redovisade vissa rutiner för upprättande och uppföljning av individuella och allmänna studieplaner. Däremot saknades en beskrivning av hur lärosätet på ett systematiskt sätt inrättar, följer upp och vid behov avvecklar examina eller utbildningar.

Genom att utveckla koreografi som område för forskning och forskarutbildning stärkte lärosätet sin profil. Det var samtidigt oklart hur lärosätet ville utveckla forskningsmiljön systematiskt utifrån definitionen av området koreografi som skulle kunna rymma både bildkonstnärer, dansare, cirkusartister, arkitekter, regissörer och danspedagoger. Det fanns redan en doktorand antagen i cirkus, men bara ämnet koreografi

inkluderades i det tänkta området och ingenting sades om hur lärosätet tänkte om ämnet cirkus.

I april 2011 beslutade Högskoleverket att inte ge Dans- och cirkushögskolan tillstånd att utfärda konstnärliga examina på forskarnivå inom området koreografi.²⁸ Lärosätet blev senare en del av Stockholms konstnärliga högskola som genomgick en framgångsrik prövning för konstnärliga examina på forskarnivå 2016 inom området konstnärliga praktiker, där koreografi ingår. Läs mer i [nästa avsnitt](#).

Göteborgs och Lunds universitet 2010

Baserat på tidigare bestämmelser hade universiteten i Göteborg och Lund redan under ett antal år bedrivit forskarutbildning inom det konstnärliga området. Ett stort antal disputationer hade också genomförts. I samband med att den nya examensordningen infördes ansökte Göteborgs och Lunds universitet om examenstillstånd för konstnärlig examen på forskarnivå. För prövningen utsåg Högskoleverket fem sakkunniga, varav två från Finland, en från Norge och en från Israel.

Gruppens arbete utgick från de skriftliga ansökningar som kom in från universiteten, de aspekter och kriterier som Högskoleverket tagit fram samt examensordningen (högskoleförordning 1993:100). Platsbesök genomfördes i november 2009 och intervjuer genomfördes med universitetens rektorer, berörda dekaner, handledare, studenter på masternivå och doktorander.

Bedömargruppen kunde i samband med platsbesöken notera en viss osäkerhet från universitetens sida när det gällde förhållandet mellan den äldre och den nya doktorsexamen. Men i det fortsatta utvecklingsarbetet hade en del frågetecken rätats ut och den profil på den nya examensordningen som till sist presenterades motsvarade enligt gruppens uppfattning de intentioner som legat bakom examensreformen. Med hänsyn till detta och till den samlade kompetens och erfarenhet som redovisats föreslog bedömargruppen att bevilja Göteborgs och Lunds ansökan om konstnärlig examen på forskarnivå. Högskoleverket beslutade i februari 2010 att ge lärosätena tillstånd att utfärda konstnärlig examen på forskarnivå.²⁹

Högskolan i Borås 2010

Högskolan i Borås ansökte 2010 om tillstånd att utfärda konstnärlig examen på forskarnivå inom textil och mode. Bedömargruppen bestod

²⁸ Reg.nr 641-1471-10.

²⁹ Reg.nr 12-4217-09.

av fyra personer, varav två från Finland, en från Norge och en svensk professor verksam i Norge.

Namnet på forskningsområdet var textil och mode. I området ingick det ett konstnärligt ämne, design, med tre olika inriktningar: textildesign, modedesign och textil interaktionsdesign. Textil- och modedesign beskrevs som huvudinriktningar, medan interaktionsdesign skulle komplettera dem, för att bredda utbildningsmiljön och öppna för forskarstuderande utan textil bakgrund.

Personal och andra forskningsrelevanta resurser

En forskarskola i textil design samlade doktorander, handledare och examinatorer inom det konstnärliga området vid institutionen Textilhögskolan. Lärosätet redovisade fjorton konstnärliga doktorander läsåret 2008/2009. Fem av dem var doktorander i textildesign, fem i modedesign, två i interaktionsdesign, en i design/designteori och en i textilt hantverk. Två nya doktorander skulle antas till höstterminen 2010.

Vid lärosätet fanns en väl utbyggd biblioteksverksamhet. Vid Textilhögskolan fanns en tvärdisciplinär uppbyggnad av studior, laboratorier, verkstäder och ateljéer. Lärosätets gemensamma infrastruktur var robust och funktionell. Textilhögskolans lokaler och verkstäder var mycket väl rustade med industriella maskiner i full skala. En eller flera tekniker i varje verkstad garanterade dess användbarhet. Fakultetsanslaget bedömdes räcka till löpande finansiering av tolv doktorandtjänster inklusive handledning. Lärosätet räknade med att kunna få externa medel för ytterligare minst tre doktorander. De ekonomiska resurser som avsattes på verkstäder och tekniker var storleksmässigt unika i Norden.

Samarbeten med andra lärosäten

2008 slöts avtal med konstnärliga fakultetsnämnden vid Göteborgs universitet om ett samarbete om kurser, seminarier, tillgång till verkstäder och studior, handledning och undervisning. Samarbetet var även tänkt att komma studenter på avancerad nivå till del.

Det samarbete som Textilhögskolan haft med Chalmers om forskarutbildning i design har inneburit en tyngdpunkt på teknik. Lärosätet ville förändra detta och göra utbildningen mer konstnärlig. De kurser som föreslogs ingå i en konstnärlig forskarutbildning visade att ambitionen var hög. Men problemet med bristen på kontakt med en större konstnärlig miljö kvarstod. Tankarna om den konstnärliga forskningens särdrag som formulerades i ansökan hade med fördel kunnat vidareutvecklas i dialog med andra konstnärliga miljöer. Avtalet med Göteborgs universitet var i ljuset av detta mycket bra. Utbildningen var också fokuserad på att säkra en fördjupning inom varje inriktning av ämnet design. Med utgångspunkt i det ville lärosätet sedan bygga vidare

och skapa en mer tvärdisciplinär miljö. Även i detta avseende ansåg bedömargruppen att lärosätet tänkt rätt.

Väl integrerad forskarutbildning

Behörighetskrav, innehåll och utformning av utbildningen skulle garantera att progression mellan utbildning på avancerad nivå och forskarnivå skulle uppnås. Vid Textilhögskolan fanns sedan 2007 två konstnärliga kandidatprogram: ett i textildesign och ett i modedesign med 10–15 antagna studenter per program och år, samt ett masterprogram i textil- och modedesign med 10–15 antagna studenter per år. Utbildningen på avancerad nivå verkade av de beskrivna självständiga arbetena att döma bedrivas i nära anknytning till konstnärlig forskning och konstnärligt utvecklingsarbete. Doktoranderna hade 20 procents institutionstjänstgöring och undervisade på avancerad nivå. Bägge grupperna arbetade på samma våningsplan, och kontakten mellan de olika grupperna framstod som livlig och positiv.

Av bedömargruppens yttrande framgick att de sakkunniga uppfattade lärosätets resonemang om relationen mellan området, de ingående ämnena och de två examenstyperna som rimligt. Högskoleverket instämde i bedömningen. Högskoleverket tog även upp att lärosätets argumentation för ett gemensamt område för två slags examina gick väl i linje med regeringens proposition *Forskarutbildning med profilering och kvalitet* (2008/09:134). Bedömargruppen föreslog att bevilja lärosätets ansökan. Högskoleverket beslutade i oktober 2010 att ge Högskolan i Borås tillstånd att utfärda konstnärlig examen på forskarnivå inom textil och mode.³⁰

Konstfack 2010

Konstfack ansökte om tillstånd att utfärda konstnärlig examen på forskarnivå inom området konst i mars 2010. Bedömargruppen bestod av två finska och två norska bedömare.

I området ingick tre forskarutbildningsämnen: konst (med inriktning mot offentligheten och med inriktning på konstnärliga processer), design (med inriktning mot ljuddesign, experience design och perception/färg, ljus och rum) samt konsthantverk.

Personal och andra forskningsrelevanta resurser

Vid tidpunkten för bedömning fanns fem anställda doktorander, i samarbete med Kungl. Tekniska högskolan, Høgskolen i Bodø (numera Nord universitet) i Norge och den nationella forskarskolan för konstnärlig forskning. Bedömarna ansåg att lärarkapaciteten och kompetensen var god. Det fanns 15 tillsvidareanställda konstnärliga

³⁰ Reg.nr 641-1466-10.

professorer (eller med längre tidsbegränsade förordnanden) och 25 lektorer med motsvarande villkor. Den tid som var avsatt för konstnärligt utvecklingsarbete eller konstnärlig forskning varierade mellan 0 och 40 procent. Lokaler, verkstäder, utrustning och bibliotek bedömdes ge utmärkta förutsättningar att bedriva konstnärlig forskning.

Samtidigt ifrågasatte bedömarna om det skulle gå att erbjuda regelrätta kurser, med tanke på att doktoranderna var så få. Anknytning till den nationella forskarskolan ansågs inte kunna kompensera det låga antalet doktorander. Men det fanns på lärosätet ett livaktigt högre seminarium med deltagande mastersstudenter, doktorander, lärare och forskare.

Oklar ansvarsfördelning

Bedömarna ansåg att det var svårt att se var, eller på vem ansvaret för konstnärlig forskning och forskarutbildning skulle komma att ligga i framtiden i och med att lärosätet inte hade delat upp ansvaret för grundutbildning och forskarutbildning på olika nämnder. De framförde även att kvalitetssäkringssystem och beslutsordning borde stabiliseras och effektiviseras.

I oktober 2010 beslutade Högskoleverket att inte ge Konstfack tillstånd att utfärda konstnärlig examen på forskarnivå inom området konst.³¹

Luleå tekniska universitet

Konstnärlig examen på forskarnivå i musik 2010

Luleå tekniska universitet ansökte i mars 2010 om tillstånd att utfärda konstnärlig examen på forskarnivå inom området musik.

Bedömargruppen bestod av fyra personer, varav en från Finland och två från Norge.

I området ingick forskarutbildningsämnet musikalisk gestaltning. Vid tidpunkten för prövningen fanns bara fyra doktorander i musikalisk gestaltning, varav två snart skulle ta ut examen och två var nyantagna.

Utbildningen i musikalisk gestaltning bedrevs vid institutionen för musik och medier på Campus Piteå. Övriga ämnen vid institutionen var musikpedagogik, ljudteknik samt medie- och kommunikationsvetenskap. Filosofiska fakultetsnämnden hade huvudansvaret för utbildningen på forskarnivå. Prefekten var ansvarig för arbetsledning och ekonomi samt för hur utbildningen bedrevs.

³¹ Reg.nr 641-1492-10.

Personal och andra forskningsrelevanta resurser

Bedömarna ansåg att lärarkapaciteten var mycket god och kompetensen hos de professorer som handleder doktoranderna mycket hög, både konstnärlig och när det gäller konstnärligt utvecklingsarbete och konstnärlig forskning. Inom orkesterinstrument var lärarkompetensen något svag, men samarbetet med den nationella forskarskolan ansågs kunna säkra att eventuella doktorander i dessa instrument skulle få god handledning.

Vid institutionen fanns ett stort antal lokaler avsedda för seminarier och föreläsningar. Det fanns även repetitionslokaler och studior för musikinspelningar, radio- och tv-produktion och dansutbildning. Lokaler och utrustning ansågs vara i högsta klass som gav mångsidiga möjligheter till konstnärlig forskning. Ett konserthus, Studio Acousticum, var enligt bedömargruppen en ”ojämförlig resurs för olika former av musikalisk gestaltning”. Biblioteket vid Campus Piteå var en del av lärosätets samlade resurser.

Ett av lärosätets ämnesöverskridande utvecklingsområden var musik och teknik. Där har musikalisk gestaltning en given plats, men samsas med vetenskapliga ämnen som musikpedagogik. Kurser som gavs på lärosätet var också öppna för doktorander i musikalisk gestaltning, och bland dem erbjöds till exempel 2009 en kurs med anknytning till det konstnärliga området i praktikbaserad forskning.

Brister i ansökan

Lärosätets kvalitetssäkringssystem tycktes fungera väl när det gällde formella aspekter, som uppföljning av individuella studieplaner och inrättande av nya utbildningar. Bedömarna saknade däremot en plan för hur forskningsmiljön i området musik med ämnet musikalisk gestaltning skulle utvecklas och hur kvaliteten skulle upprätthållas. Även ämnets deltagande i internationella nätverk var svårbedömt.

I oktober 2010 beslutade Högskoleverket att inte ge Luleå tekniska universitet tillstånd att utfärda konstnärlig examen på forskarnivå inom området musik.³²

Konstnärlig examen på forskarnivå i musik 2011

Luleå tekniska universitet ansökte i oktober 2011 på nytt om tillstånd att utfärda konstnärliga examina på forskarnivå. För provningen anlätades samma bedömare som i provningen 2010.

Området för examen var musik. I området ingick forskarutbildningsämnet musikalisk gestaltning. Utbildningen skulle

³² Reg.nr 641-1467-10.

bedrivs vid avdelningen för musik, dans och teater på Campus Piteå. Det valda området och examensbenämningarna bedömdes vara rimliga.

Personal och andra forskningsrelevanta resurser

Antalet lärare bedömdes vara mer än väl i proportion till områdets innehåll och omfattning när det gäller antalet doktorander. Den konstnärliga kompetensen bland ämnets sju konstnärliga professorer var mycket god och förstärktes av två professorer i musikpedagogik med konstnärlig inriktning.

De infrastrukturella förutsättningarna på Campus Piteå ansågs vara mycket goda. De främjade interaktion mellan olika studentgrupper och mellan studenter och lärare. Bedömarna ansåg att det fanns ekonomiska resurser som skulle kunna säkra en genomtänkt uppbyggnad av konstnärlig utbildning på forskarnivå. Ett beslut fanns om att anta två nya doktorander hösten 2012 och ytterligare två 2013. Men bedömarna ansåg att det saknades en vision och en handlingsplan för utveckling av miljön på längre sikt.

Efter samtal med universitets- och fakultetsledningen samt prefekten bedömdes satsningen på utvecklingsområdet musik och teknik liksom på konstnärlig utbildning på forskarnivå vara högt prioriterad. Men bedömarna noterade att konstnärlig forskning inte nämndes i policydokumenten.

Brister i dokumentation och jämställdhet

Forskarutbildningens upplägg och behörighetskraven bedömdes ge förutsättningar som skulle säkra den konstnärliga progressionen mellan avancerad nivå och forskarnivå. Antagningsförfarandet bedömdes vara väl genomtänkt och ge förutsättningar för att doktoranderna skulle kunna nå forskarutbildningens examensmål.

Utbildningen på avancerad nivå bedrevs i nära anknytning till konstnärlig forskning och konstnärligt utvecklingsarbete. Den innehöll även en forskningsförberedande kurs på avancerad nivå med fokus på konstnärlig forskning. Men enligt bedömarna kunde bristen på kurser avsedda för de konstnärliga doktoranderna inte kompenseras av kurser som vilade på vetenskaplig grund. Bedömarna framförde att lärosätet åtminstone borde ta fram någon kurs eller seminarieriserie som problematiserar kärnan i konstnärlig forskning, det vill säga kontext, teori, metoder och kvalitetskriterier. Även problem med dokumentation, skrivande och kritisk reflektion borde tas upp. Det saknades strategiska dokument och handlingsplaner som tydligt fastställde hur forskningsmiljön vid den nya institutionen och avdelningen för musik, dans och teater borde utvecklas, organiseras och utformas.

Bedömargruppen lyfte återigen fram att samtliga professorer som medverkande i utbildningen var män, liksom de sju doktoranderna i

musikalisk gestaltning, musikpedagogik och ljudteknik. Den sneda könsrekryteringen fördes även fram som ett problem i bedömningen 2010. Bedömarna skrev ”vi finner det anmärkningsvärt att institutionsledningen ännu inte analyserat orsakerna till detta och inte heller utarbetat någon strategi eller handlingsplan för att komma tillrätta med detta problem”. De ansåg att det var nödvändigt, även om ämnet skulle få en kvinnlig biträdande professor och någon av de sökande kvinnorna antogs som doktorand.

Bedömargruppen ansåg att lärosätet ännu inte hade tillräckliga förutsättningar för att bedriva konstnärlig forskarutbildning i musikalisk gestaltning. Högskoleverket beslutade i juli 2012 att inte bevilja Luleå tekniska universitet tillstånd att utfärda konstnärlig examen på forskarnivå.³³

Lunds universitet 2010

(Se avsnittet Göteborgs och Lunds universitet 2010 ovan.)

Stockholms konstnärliga högskola 2016

Stockholms konstnärliga högskola ansökte i oktober 2015 om tillstånd att utfärda konstnärlig licentiat- och doktorsexamen inom området konstnärliga praktiker. För prövningen anlät UKÄ tre bedömare, varav två från Finland.

Bedömarna fann områdets omfattning och avgränsning, liksom dess benämning *konstnärliga praktiker*, vara väl genomtänkta. Lärosätet hade valt att inte använda begreppet *konstnärlig forskning* som de tyckte var alltför allmänt. Vid intervjuerna framkom det att lärosätet med definitionen *konstnärliga praktiker* ville skapa sig en egen profil som avviker från de konstnärliga forskarutbildningarna i Sverige, som bedrevs inom de konstnärliga fakulteterna vid universiteten (Göteborgs och Lunds universitet).

Forskning med fyra inriktningar

Lärosätets modell var tänkt bidra till att konstnärlig praktik blir en del av akademien. Inom området hade lärosätet planerat forskarutbildning i ämnet performativa och mediala praktiker med fyra inriktningar: film och media, koreografi, opera samt scen.

Förutom de fyra inriktningarna fanns fyra tematiska profiler: koncept och komposition; konst, teknik och materialitet; kroppsliga och vokala praktiker; plats, händelse och möte. Syftet med profilerna var att underlätta sammankomster och synergier mellan inriktningarna. Bedömarna hade gärna sett en förenkling av strukturen, men intervjuerna

³³ Reg.nr 641-5484-11.

med alla grupper, även doktoranderna, visade att det handlade om mycket inspirerande processer och sammankomster.

Andelen av arbetstiden för professorerna som var avsatt för forskning uppgick i genomsnitt till 41 procent av heltid. Bedömningen var att forskningen inom området var av sådan kvalitet och omfattning att forskarutbildning kunde bedrivas på en hög konstnärlig nivå. Bedömargruppen fann att utformningen av de gemensamma kurserna inom performativa praktiker och mediala praktiker var välgrundad och gav doktoranderna färdigheter för att utveckla egna forskningsprojekt.

Antagningsprocessen var tydlig med en genomarbetad struktur. En doktorandhandbok hade tagits fram, vilket var positivt. Lärosätet hade ett välutvecklat internationellt nätverk, särskilt i förhållande till området konstnärliga praktiker, och stödde aktivt doktorandernas deltagande i internationella sammanhang. Arbetsmiljöenkäten som genomfördes 2016 hade gett gott resultat.

Personal och andra forskningsrelevanta resurser

Kollegiet inom forskarutbildningsområdet inkluderade några professorer som var internationellt erkända inom forskarutbildning, liksom ett antal ämnesbaserade professorer som var involverade i forskarutbildningen. Antalet ämnesbaserade professorer skulle öka i och med de rekryteringar som pågick i samband med prövningen. Men det var fortsatt viktigt att på olika sätt stödja lärarkåren, för att garantera en hög nivå på forskningen och för forskarutbildningens kvalitetsutveckling.

Vid tiden för ansökan handledes 16 aktiva doktorander av 27 lärare. Ambitionen var att ha cirka 20 doktorander antagna och att utlysa 6–8 platser vartannat år för att säkra kontinuiteten. Av de anställda professorerna och lektorerna var 19 meriterade på konstnärlig grund, 9 hade filosofie doktorsexamen och 1 hade filosofie licentiat-examen. Spridningen av lärare över inriktningarna film och media, koreografi, opera och scen var ganska jämn.

God struktur för kvalitetssäkring

Det framgick av ansökan och intervjuer att det fanns en god och genomtänkt struktur för utvecklingen av kvalitetssäkringsarbetet. En kvalitetssäkringspolicy var klar i början på 2016 med en planerad revidering under hösten samma år. I ansökan och vid intervjuer tydliggjordes det också att ansvar och organisation fanns formulerat i lärosätets arbetsordning. Ansvaret var fördelat på forskningsnämnden, forskningsledarna, de forskarutbildningsansvariga, prefekterna och lärarförslagsnämnden. Det föreslogs i utkastet till ny arbetsordning att den dåvarande forskningsnämnden och de tre lokala utbildningsnämnderna skulle ersättas av en gemensam forsknings- och

utbildningsnämnd, för att kunna samla det strategiska ansvaret över kärnverksamhetens innehåll och kvalitet.

Positivt var också att det i arbetet med uppföljningen angavs att lärosätet planerade en övergripande extern utvärdering av forskarutbildningsämnet vart femte år. Lärosätet hade utarbetat en tydlig modell för hur olika lärandemål examineras och uppfylls genom obligatoriska och valbara kurser. Ytterligare exempel på kvalitetssäkring var ett systematiskt arbete med kursvärderingar, revideringar av kursplaner, dokumentation av poänggivande moment och dokumentation av diskussioner med opponenter.

Mot bakgrund av ovanstående föreslog bedömarna att UKÄ skulle bevilja ansökan. UKÄ beslutade i maj 2016 att bevilja Stockholms konstnärliga högskola tillstånd att utfärda konstnärlig licentiat- och doktorsexamen inom området konstnärliga praktiker.³⁴

Umeå universitet 2010

Umeå universitet ansökte i november 2010 om tillstånd att utfärda konstnärlig licentiat- och doktorsexamen inom området fri konst. Bedömargruppen bestod av tre personer, varav en från Finland och två från Norge.

Konsthögskolan i Umeå, som tillhör humanistiska fakulteten, skulle ansvara för den tänkta utbildningen. Vid tiden för provningen fanns det tre anställda doktorander i fri konst, som samtidigt var knutna till den relativt nystartade nationella forskarskolan.

Personal och andra forskningsrelevanta resurser

Lärreresursen bestod av tre konstnärliga professorer med treåriga förordnanden samt avsatt tid för konstnärligt utvecklingsarbete och konstnärlig forskning. Dessutom fanns en docent som disputerat i filosofi och tre gästprofessorer i fri konst. Utöver det anlätades många olika gästföreläsare för enstaka undervisningstillfällen.

Två stora forskningsprojekt i gränslandet mellan konst och filosofi hade genomförts vid Konsthögskolan och finansierats av Vetenskapsrådet. Ett av dem resulterade i två publikationer men slutredovisningen var bristfällig. Det var oklart vilken betydelse dessa projekt hade haft för att stärka miljöns anknytning till konstnärligt utvecklingsarbete och konstnärlig forskning. Det fanns planer på obligatoriska seminarier och kurser för doktoranderna och på doktorandseminarier varje månad. Men doktoranderna som antogs hösten 2010 hade i april 2011 ännu inte haft

³⁴ Reg.nr. 42-00414-15.

något gemensamt seminarium och inte heller deltagit i några träffar, kurser eller seminarier vid den nationella forskarskolan.

För bedömarna framstod samarbetet med Konsthögskolan, Arkitekt högskolan och Designhögskolan vid Umeå universitet att vara i sin linda. Bedömarna ansåg att det kunde bero på att dessa skolor tillhörde olika fakulteter. Sammanfattningsvis ansåg de att konstnärligt utvecklingsarbete och konstnärlig forskning vid Konsthögskolan inte var tillfredsställande.

Oklar ansvarsfördelning och andra brister

Nivån på den tänkta utbildningen ansågs vara tillfredsställande, men däremot inte progressionen i utbildningen när det gäller strukturen för erfarenhetsutbyte mellan doktorander och studenter på lägre nivåer. Angående kvalitetssäkring så verkade ansvarsfördelningen mellan doktorandernas deltagande i kurser och vem som skulle vara examinator på olika moment vara oklar.

Konsthögskolans nationella nätverk säkrades genom deltagande i den nationella forskarskolan. Samarbete fanns med Moholy-Nagy University of Art and Design i Budapest och konstakademierna i Hanoi och Hue i Vietnam. Bedömargruppen lyfte däremot att Konsthögskolan inte var synbart aktiv i europeiska nätverk inom konstnärlig forskning, vilket de ansåg vara nödvändigt för att vara väl orienterad inom fältet konstnärlig forskning.

Det saknades en strategi för hur forskningsmiljön skulle utvecklas och hur lärosätet tänkte bygga upp ett sammanhållet doktorandkollegium. Bedömarna ansåg att det var svårt att bedöma var eller på vem ansvaret för konstnärlig forskning och forskarutbildning skulle ligga i framtiden. Det berodde på att lärosätet inte hade delat ansvaret för grundutbildning och forskarutbildning på olika nämnder. Bedömargruppens intryck blev att lärosätets kvalitetssäkringssystem och beslutsordning borde stabiliseras och effektiviseras. Kvalitetssäkringen bedömdes inte vara tillfredsställande.

I juni 2011 beslutade Högskoleverket att inte ge Umeå universitet tillstånd att utfärda konstnärlig licentiat- och doktorsexamen inom området konst.³⁵

³⁵ Reg.nr 641-6067-10.

Utvärderingar av utbildningarnas kvalitet

Förutsättningar och processer – utvärderingsomgången 2001–2007

När de konstnärliga utbildningarna blev en del av högskolesektorn i slutet av 1970-talet fanns det ett antal allmänna linjer med konstnärlig inriktning. Senare har de som samtidigt var en del av ett universitet även kunnat utfärda generell kandidat- och magisterexamen, tack vare lärosätets generella examenstillstånd. I den här utvärderingsomgången utvärderades huvudämnena, det vill säga utbildningar som ges till och med kandidat- och magisternivå. Dessutom utvärderades relaterade forskarutbildningar.

Inför den förestående utvärderingen av de konstnärliga utbildningarna blev Högskoleverket 2005 medlem i ELIA³⁶, en europeisk organisation för just konstnärliga utbildningar och Högskoleverket/UKÄ var fram till 2015 den enda ackrediterande organisationen i detta sällskap. Medlemskapet gav UKÄ värdefull kunskap om aktuella utvecklingsområden inom det konstnärliga utbildningsområdet i ett europeiskt sammanhang.

Urval till första utvärderingsomgången

Samtliga lärosäten som hade tillstånd att utfärda konstnärlig högskoleexamen hade tillstånd att tillämpa alternativt urval bland de sökande baserat på inlämnade originalprov eller portfolio och intervjuer med mera. Men det fanns en mängd andra utbildningar som även, och i olika grad, tillämpade alternativt urval för sina utbildningar som de ansåg hade konstnärliga inslag. Efter en genomgång av många utbildnings- och kursplaner togs ett antal utbildningar med, som skulle kunna betraktas som ”tillräckligt konstnärliga” enligt egna beskrivningar, i den första utvärderingsomgången 2001–2007.

Utvärderingskriterier och bedömare

För att informationen skulle vara enhetlig från alla som skulle ingå, tillsattes en bred referensgrupp med representanter från de berörda lärosätena. Gruppens arbete resulterade i ett förslag på aspekter och kriterier för utvärdering av grund- och forskarutbildning, samt fördelning av de ingående utbildningarnas huvudämnen i fyra kluster: design och

³⁶ www.elia-artschools.org.

konsthantverk, fri konst, musik samt scenisk gestaltning. Förslaget presenterades och förankrades i två möten med samtliga berörda lärosäten som även uppmanades att lämna förslag på bedömare.

Utvärderingens resultat per kluster³⁷

Design och konsthantverk

Utvärderingen av utbildningar inom design och konsthantverk³⁸ som bedrevs vid nio lärosäten, omfattade cirka tjugo profilerade kandidatprogram, några med gemensam och andra med egen ingång, samt åtta magisterprogram och en forskarutbildning. Bedömaregruppen bestod av sju sakkunniga, varav en från Finland, två från Norge, en från Storbritannien och två studentrepresentanter.

Vid platsbesöken, som genomfördes mellan december 2006 och mars 2007, medverkade två eller tre sakkunniga och en studentrepresentant samt någon utredare från Högskoleverket. Grundutbildningarna vid Beckmans designhögskola, Göteborgs universitet, Högskolan i Borås, Högskolan i Kalmar, Konstfack, Umeå universitet och Växjö universitet, samt forskarutbildningen vid Göteborgs universitet, bedömdes uppfylla kvalitetskraven för högre utbildning.

Utvärderingen resulterade i att examenstillstånden ifrågasattes för konstnärlig högskoleexamen i industridesign vid Lunds universitet, samt kandidatexamen i möbelsnickeri, möbeltapetsring, möbelkonservering, möbeldesign och för gitarrbyggeri vid Linköpings universitet/Carl Malmsten Centrum för Träteknik & Design.

I uppföljningen ett år senare hade tillräckliga åtgärder genomförts för att Lunds universitet skulle få behålla examenstillståndet³⁹. Linköpings universitet fick förlängd tid för att åtgärda bristerna tills det nya huset för utbildningen vid Carl Malmsten Centrum för Träteknik & Design färdigställdes. Efter ett nytt platsbesök fick lärosätet behålla examenstillståndet för de fyra kandidatutbildningarna med inriktning möbel⁴⁰.

När det gäller de utvärderade utbildningarna lyfte bedömaregruppen fram att en stor utmaning var att definiera och utveckla den konstnärliga grund på vilken de vilar. Bedömaregruppen påpekade att många utbildningar behövde förbättras när det gäller samtidsorientering, kritisk reflektion, teoriansknytning och fri gestaltning. Lärarnas bristande möjligheter till konstnärligt utvecklingsarbete var i detta sammanhang ett problem. Forskning och forskarutbildning inom design och konsthantverk var

³⁷ Se bilaga 1 för sammanställning av resultat.

³⁸ HSV Rapport 2007:27 R.

³⁹ Reg.nr 643-6335-09.

⁴⁰ Reg.nr 641-3752-09.

också ett relativt nytt fenomen. Bedömargruppen uppmanade till ökat nationellt och internationellt samarbete, för att stödja utvecklingen av design och konsthantverk som utbildnings- och forskningsdiscipliner.

Fri konst

Utvärderingen av utbildningar i fri konst⁴¹ som bedrevs vid fem lärosäten, omfattade sex kandidatprogram, sex magisterprogram och två forskarutbildningar. Dessutom ingick utvärdering av den tvååriga utbildningen i litterär gestaltning vid Göteborgs universitet som leder till högskoleexamen, som med ytterligare kurser kunde leda till generell kandidatexamen. Gemensamt för samtliga utbildningar var att studenter antogs genom arbetsprov, varför utbildningen i litterär gestaltning togs med i den här utvärderingen.

Bedömargruppen bestod av totalt fem sakkunniga varav två från Finland, en från Norge samt en studentrepresentant. Utvärderingen resulterade i att grundutbildningarna vid Göteborgs universitet, Konstfack, Kungl. Konsthögskolan, Lunds universitet och Umeå universitet, samt forskarutbildningarna vid Göteborgs och Lunds universitet samtliga bedömdes uppfylla kvalitetskraven för högre utbildning.

Ett problem i utbildningarna som bedömargruppen lyfte fram var att tillsättningen av professorstjänsterna sällan skedde efter en sakkunnigprövning. I stället handplockades de genom att lärosätet tillsatte adjungerade professorer eller adjunkter. Ett annat problem var att alltför många personer tjänstgjorde i en allt för liten omfattning och därför inte kunde få relevant utrymme för konstnärligt utvecklingsarbete eller forskning. Den låga tjänstgöringsgraden och de tillfälliga förordnandena skapade kontinuitetsproblem. Bedömargruppen efterlyste även en mer genomtänkt dokumentation av studenternas progression i form av individuella studieplaner för att stärka rättssäkerheten.

Musik

Utvärderingen av musikerutbildningar⁴² som bedrevs vid fyra lärosäten, omfattade fyra kandidatprogram och fyra magisterprogram med tre till åtta olika inriktningar, samt två forskarutbildningar. Dessutom ingick utbildningen *kammarmusikutbildning och annan högskoleutbildning* om 120 poäng vid Mälardalens högskola som innehöll 60 poäng i kammarmusik.

Bedömargruppen bestod av totalt sex sakkunniga, varav en från vardera Danmark, Finland och Norge samt en studentrepresentant och en forskarstudentrepresentant. Utvärderingen resulterade i att grundutbildningarna vid Göteborgs universitet, Kungl. Musikhögskolan,

⁴¹ HSV Rapport 2007:25 R.

⁴² HSV Rapport 2007:28 R.

Luleå tekniska universitet, Lunds universitet och Mälardalens högskola, samt forskarutbildningarna vid Göteborgs och Lunds universitet samtliga bedömdes uppfylla kvalitetskraven för högre utbildning.

Bedömargruppen konstaterade dock att det fanns problem, varav en del ansågs tillräckligt allvarliga för att på sikt hota uppfyllandet av kravet på högre utbildning. De mest påfallande svagheterna i utbildningen som helhet gällde undervisningens omfattning och lärarnas ofta pressade arbetsituation. Framträdande för bedömarna var också den skeva könsfördelningen bland lärarna. Många av utbildningsmiljöerna var dessutom små, både för grund- och forskarutbildningen. Denna småskalighet menade bedömarna skulle kunna medföra att kvaliteten i utbildningarna riskerar att urholkas.

Scenisk gestaltning

Utvärderingen av utbildningar inom scenisk gestaltning och produktion⁴³ som bedrevs vid nio lärosäten, omfattade åtta kandidatprogram, två magisterprogram och en forskarutbildning. Bedömargruppen bestod av totalt sex sakkunniga, varav en från Danmark, två från Finland och en från Norge samt två studentrepresentanter.

Utvärderingen resulterade i att grundutbildningarna vid Danshögskolan, Dramatiska institutet, Göteborgs universitet, Luleå tekniska universitet, Lunds universitet, Operahögskolan och Teaterhögskolan i Stockholm, samt forskarutbildningarna vid Göteborgs och Lunds universitet bedömdes uppfylla kvalitetskraven för högre utbildning.

Examenstillstånden ifrågasattes däremot för musikproducentutbildningen vid Linköpings universitet och för utbildningarna i film respektive filmisk gestaltning, 3D-grafik och animation vid Högskolan på Gotland. Samtliga dessa ifrågasatta utbildningar avvecklades sedan av lärosätena.

Bedömargruppen framförde generellt att den fäste stor tilltro till det relativt nya fältet konstnärlig forskning. De framförde dock i rapporten att det fanns en risk med att forskningen blir alltför teoretiskt grundad och alltför lite baserad på den praktiska scenkonstnärliga erfarenheten. Lärarnas tid för konstnärligt utvecklingsarbete är nödvändig för att upprätthålla en hög kvalitet, men den tiden prioriterades generellt alltför lite av institutionerna. Studenternas informella inflytande över sin utbildning var generellt gott, men bedömarna såg att det ofta saknades former för utvärdering och uppföljning. Det saknades ofta skriftlig dokumentation även för bedömning och examination av studenter.

Förslag på sammanhållen konstnärlig högskola

I samband med att rapporterna över utvärderingen av de konstnärliga utbildningarna publicerades, framförde Högskoleverket behovet av en

⁴³ HSV Rapport 2007:26 R.

sammanhållen konstnärlig högskola i Stockholm. Vid den här tiden förekom det i flera andra huvudstäder, till exempel i Berlin, Helsingfors och Oslo. Högskoleverket framförde även att en sammanhållen konstnärlig högskola borde ha förutsättningar att på sikt bedriva utbildning på forskarnivå. Samma budskap uttrycktes även av Vetenskapsrådet i den årliga rapporten om konstnärlig forskning och utvecklingsarbete.⁴⁴ Det dröjde dock till 2014 innan Stockholms konstnärliga högskola bildades genom sammanslagningen av Dans- och cirkushögskolan, Stockholms dramatiska högskola och Operahögskolan.

Utvecklingen inom det konstnärliga området sedan utvärderingen 2007

Högskoleverket kunde konstatera att mycket skedde under åren efter den första utvärderingen, och utvecklingen gick mycket snabbare än många hade kunnat tro. Några avgörande händelser:

- Examensordningen för de nya konstnärliga examina upp till forskarnivå trädde i kraft 2007. Därför fick samtliga 14 lärosäten som erbjöd konstnärliga utbildningar prövas både för grundnivå och för avancerad nivå i anslutning till utvärderingen.
- Linnéuniversitetet bildades 2010 genom sammanslagningen av Högskolan i Kalmar och Växjö universitet.
- Stockholms dramatiska högskola bildades 2011 genom sammanslagningen av Dramatiska institutet och Teaterhögskolan i Stockholm.
- Under 2012–2014 fick Örebro universitet, Ersta Sköndal högskola och Mälardalens högskola tillstånd för konstnärlig kandidatexamen.
- Lunds och Göteborgs universitet prövades och fick 2010 generellt tillstånd för konstnärliga examina på forskarnivå utan begränsning till vissa områden.
- Regeringen avsatte resurser för en nationell konstnärlig forskarskola med Lunds universitet som huvudman. Under läsåret 2011/2012 var 33 doktorander inskrivna i den konstnärliga forskarskolan.
- Högskolan i Borås fick 2010 tillstånd att utfärda konstnärliga examina på forskarnivå inom textil och mode.

De nationella examensmålen – utvärderingsomgången 2011–2014

Högskoleverket fick 2010 uppdraget av regeringen att utvärdera utbildningar som leder till examen på grundnivå och avancerad nivå.⁴⁵ Det nya regeringsuppdraget, som det formulerades av Regeringskansliet

⁴⁴ KONTEXT – KVALITET – KONTINUITET – Utvärdering av Vetenskapsrådets anslag till konstnärlig forskning och utveckling 2001–2005 (Vetenskapsrådets rapportserie 6:2007).

⁴⁵ Fokus på kunskap – kvalitet i den högre utbildningen (prop. 2009/10:139).

och därefter tolkades av Högskoleverket, innebar stora förändringar och en hel del missnöje på lärosätena och åtminstone initialt även bland bedömarna.

Missnöjet orsakades huvudsakligen av den starka betoningen på utbildningarnas resultat. Uppdraget angav att utvärderingarna skulle genomföras genom granskningar av studenternas självständiga arbeten mot utvalda nationella examensmål som det huvudsakliga bedömningsunderlaget, och med en tregradig bedömningskala för omdömet om utbildningarna (bristande kvalitet, hög kvalitet och mycket hög kvalitet). De konstnärliga bedömarna var vana vid att fler än en person bedömde kvalitet både vid antagning och examination och att arbeten och examinationer inte alltid omfattade dokumentation, utan granskades på plats i realtid. Flera bedömare var ovana vid flergradig bedömningskala och menade att för att kunna tillämpa det högsta omdömet kan det inom vissa områden krävas fler, mycket specialiserade bedömare.

Utvärderingskriterier och bedömare

Vilka lärosäten som skulle omfattas av utvärderingen var tydligt efter prövningen för de nya konstnärliga examina. De som då inte omfattades var utbildningar som var relativt nystartade. Högskoleverket bestämde att samma klusterindelning skulle gälla som i den tidigare utvärderingen, det vill säga design och konsthantverk, fri konst, musik samt scenisk gestaltning.

Högskoleverket bedömde att metoden för utvärderingen behövde testas och genomförde därför två pilotstudier: en i fri konst och en i scenisk gestaltning. Detta gjordes i samarbete med representanter från de berörda utbildningarna och resultatet presenterades vid ett remissmöte i december 2012 med alla berörda lärosäten som skulle utvärderas.

Deltagarna i bägge piloterna var överens om att hela eller delar av målen kunde granskas i de självständiga arbetena, samt att nivån för bristande och hög måluppfyllelse alltid kunde bedömas. Det gällde även för arbeten inom scenisk gestaltning, där bedömarna hade bakgrund i olika huvudområden. Däremot ansåg de att underlagen inte alltid räckte till och föreslog att neutrala läsanvisningar eller bildtexter skulle bifogas arbetena. De efterfrågade uppgifter om till exempel arbetets och dokumentationens förhållande till varandra, hur de hade producerats och av vem eller vilka, hur många studenter som medverkat och deras respektive roller, vilka som examinerades, om det fanns professionella personer med i produktionen (skådespelare/regi/ljus/ljud/mask/manus/musik) samt om det självständiga arbetet var en slutprodukt eller en undersökning/del av en process.

Under våren 2013 rekryterades bedömarna och i augusti genomfördes det första mötet med bedömargruppernas ordförande. Till ordförande för bedömargruppen för scenisk gestaltning rekryterades en person med lång erfarenhet av kvalitetsarbete vid bland annat Teaterhögskolan och Dramatiska institutet. Till skillnad från de övriga ordförandena deltog ordföranden för bedömargruppen inte i granskningen av de självständiga arbetena, utan såg till att på ett konstruktivt sätt garantera en bra process i den mångfasetterade gruppen.

Bedömargruppernas ordförande enades om att välja samma mål som i pilotstudien för samtliga utvärderingar, vilket uppskattades av de lärosäten som hade utbildningar i flera kluster. Därefter träffades respektive bedömargrupp för att utifrån respektive ämne konkretisera och tolka de valda målen, som de sedan formulerade i kommentarer till målen.

Utvärderingens resultat per kluster⁴⁶

Design och konsthantverk

Inom design och konsthantverk utvärderades 13 kandidatexamina, 8 masterexamina och totalt 221 självständiga arbeten, varav 140 på kandidatnivå och 81 på masternivå. Bedömargruppen bestod av åtta sakkunniga, varav en från Finland och två från Norge. Dessutom granskades de självständiga arbetena av ytterligare tretton experter, varav en från Finland och tre från Norge.

Utbildningar inom design och konsthantverk erbjöds av följande lärosäten:

- Beckmans designhögskola
- Högskolan i Borås
- Konstfack
- Linnéuniversitetet
- Luleå tekniska universitet
- Göteborgs universitet
- Lunds universitet
- Umeå universitet.

För utbildningarna inom design gavs det högsta omdömet *mycket hög kvalitet* till Beckmans designhögskola för kandidatexamen i produktdesign, Högskolan i Borås för kandidatexamen i modedesign och Umeå universitet för kandidatexamen i industridesign. Omdömet *bristande kvalitet* gavs till Göteborgs universitet för design på båda examensnivåer, Konstfack för kandidatexamen i design, till Linnéuniversitetet för master i design, Luleå tekniska universitet för

⁴⁶ Se bilaga 1 för sammanställning av resultat.

kandidatexamen i mediedesign och Lunds universitet för masterexamen i industridesign.

Av de två lärosätena som erbjöd utbildning inom konsthantverk på grundnivå och avancerad nivå fick Konstfack omdömet *mycket hög kvalitet* för både kandidat- och masterexamen. Göteborgs universitet fick omdömet *bristande kvalitet* för kandidatexamen i konsthantverk, men åtgärderna som genomförts resulterade i att utbildningen vid uppföljningarna fick omdömet *hög kvalitet*.

Uppföljningen resulterade i att utbildningarna vid Göteborgs universitet, Konstfack, Luleå tekniska universitet och Lunds universitet fick omdömet *hög kvalitet*. Linnéuniversitet fick däremot tillståndet att utfärda konstnärlig masterexamen i design återkallat.

Fri konst

Inom fri konst utvärderades 6 kandidatamina, 6 masteramina och totalt 121 självständiga arbeten. Bedömargruppen bestod av sex sakkunniga, varav en från Finland, en från Danmark och två från Norge samt en studentrepresentant. Dessutom granskades de självständiga arbetena av ytterligare fyra experter, varav en från Finland.

Utbildningar inom fri konst erbjöds vid följande lärosäten:

- Göteborgs universitet
- Konstfack
- Kungl. Konsthögskolan
- Lunds universitet
- Umeå universitet.

Av utbildningarna som utvärderades var det bara kandidatexamen i fri konst vid Göteborgs universitet som fick omdömet *bristande kvalitet*. Uppföljningen ledde till att utbildningen fick omdömet *hög kvalitet*.

Musik

Inom musik och musikalisk gestaltning utvärderades 4 kandidatamina, 4 masteramina och totalt 95 självständiga arbeten. Bedömargruppen bestod av fem sakkunniga, varav en från Finland samt en studentrepresentant. Dessutom granskades de självständiga arbetena av ytterligare sex experter, varav en från Norge.

Utbildningar inom musik erbjöds vid följande lärosäten:

- Göteborgs universitet
- Kungl. Musikhögskolan i Stockholm
- Luleå tekniska universitet
- Lunds universitet.

Samtliga utbildningar som utvärderades fick omdömet *hög kvalitet* eller *mycket hög kvalitet*.

Scenisk gestaltning

Inom scenisk gestaltning utvärderades 8 kandidatexamina, 2 magisterexamina och 4 masterexamina, samt totalt 123 självständiga arbeten. Bedömargruppen bestod av åtta sakkunniga, varav en från Danmark och två från Norge samt två studentrepresentanter. Dessutom granskades de självständiga arbetena av ytterligare tretton experter, varav två från Finland och tre från Norge. Den sceniska gruppen bestod av flera arbetslivsrepresentanter, främst inom huvudområdena cirkus, opera, film och manus.

Utbildningar inom scenisk gestaltning erbjöds vid följande lärosäten:

- Dans- och cirkushögskolan⁴⁷
- Göteborgs universitet
- Luleå tekniska universitet
- Lunds universitet
- Operahögskolan i Stockholm⁴⁸
- Stockholms dramatiska högskola⁴⁹
- Umeå universitet.

Av utbildningarna som utvärderades var det bara två som fick omdömet *bristande kvalitet*. Operahögskolan fick det omdömet för både sin kandidat- och masterexamen.

Operahögskolan hade redan i den första utvärderingen fått kritik för att den varken kvalitetssäkrade eller inkluderade studenternas sångpedagoger i lärosätets arbete. I uppföljningen konstaterades bland annat att sångpedagogerna skulle delta i kollegiets arbete, vilket innebar att de tillsammans med lärosätets lärare skulle bidra till att studenterna skulle utvecklas på bästa tänkbara sätt och därmed få förutsättningar att kunna uppnå examensmålen. Uppföljningen ledde till att båda utbildningarna fick omdömet *hög kvalitet*.

Generella synpunkter på underlagen

Bedömarna var ofta besvikna på hur de gestaltande delarna hade dokumenterats. De inlämnade filmerna, ljudfilerna och bilderna höll ofta ganska dålig kvalitet och de skrivna delarna var svaga i analys och reflektion.

De läsanvisningar och bildtexter som i de flesta fall fyllts i av lärosätena, vilket var frivilligt, användes flitigt inom fri konst och scenisk

⁴⁷ Ingår sedan januari 2014 i Stockholms konstnärliga högskola.

⁴⁸ Ingår sedan januari 2014 i Stockholms konstnärliga högskola.

⁴⁹ Ingår sedan januari 2014 i Stockholms konstnärliga högskola.

gestaltning. Bedömarna i musik liksom i design och konsthantverk tyckte däremot att informationen varken underlättade eller tillförde något nämnvärt. Däremot tyckte samtliga bedömargrupper att självvärderingarna var viktiga. De hade fokus på att lärosätena skulle argumentera för att de når hög måluppfyllelse enligt självvärderingsmallen, men bedömarna tyckte att de saknade viss självkritik eller problematiserande resonemang. Samtidigt ansåg de flesta att självvärderingen och intervjuerna i stor utsträckning bekräftade det som bedömningen av självständiga arbeten visade.

Reflektioner om bedömningsprocessen

I det här avsnittet sammanfattas erfarenheterna av bedömningsarbetet under utvärderingarna 2010–2014. Ordföranden för varje bedömargrupp ansvarade för att sammanställa gruppens reflektioner om processen. Reflektionerna ingick i inledningen till respektive yttrande. UKÄ gjorde även en samlad redovisning av samtliga bedömargruppers erfarenheter, som bifogades till samtliga beslut.

Design och konsthantverk

Utmaningar med bedömningsprocessen

Bedömargruppen ansåg att det fanns gemensamma utmaningar för lärosätena när det gäller kunskap om huvudområdets praktiska och teoretiska grund, insikt i forsknings- och utvecklingsarbete, kritisk reflektion om eget och andras arbete samt förmåga till bedömning av samhällliga och etiska frågor.

I många av de självständiga arbetena var måluppfyllelsen bristande. Kravet på *kritisk reflektion om eget och andras arbete* (kandidat- och masternivå) är relativt nytt inom dessa ämnesområden och bedömargruppen ansåg att lärosätena behövde systematisera arbetet med att införa träning i detta i utbildningarna.

Design och konsthantverk bör inte utvärderas tillsammans

Bedömargruppen diskuterade om det är rimligt att design och konsthantverk är samlat i samma utvärdering med en gemensam bedömargrupp. För framtida utvärderingar rekommenderade bedömargruppen att konsthantverk med fördel kan föras samman med fri konst i stället och att design kan utvärderas separat.⁵⁰

Fri konst

Utvärderingen bör i högre grad omfatta processer

⁵⁰ Reg.nr. 411-00553-13.

Bedömarna brottades med frågan: Ska alla valda mål, som ofta innehåller delmål, kunna utläsas av ett konstverk? Bedömargruppen menade att problemet skulle kunna undvikas om det fanns en etablerad undervisningskultur där sammanhang och metodbeskrivningar, både skriftliga eller gestaltande, problematiserade verket och var en del av det självständiga arbetet. I framtida utvärderingar av det konstnärliga området ville därför bedömargruppen att ett något större fokus skulle läggas på processer. En utvärdering av processer borde genomföras, så att det inte bara handlar om en kontroll av utbildningsplaner och kursupplägg. För de utexaminerade konstnärerna är det framför allt viktigt hur bra verk de skapar.

Dokumentationen behöver bli bättre

Bedömargruppen fann att dokumentationen av de självständiga arbetena var kvalitetsmässigt mycket varierande. Här krävdes att det etablerades en kultur med målet att dokumentationen ska kunna förstås av alla som har intresse för ämnet. De läsanvisningar som lärosätena lämnade var i många fall till stor hjälp, men inte alltid. Det fanns olika problem, allt ifrån hur en installation dokumenterades med bara ett par stillbilder, till att de självständiga arbetena lämnades in i form av en video utan information om videon var det självständiga arbetet eller en dokumentation av det självständiga arbetet. I några fall utfördes dokumentationen av en professionell fotograf. För att det gestaltande skulle kunna bedömas borde dokumentationen vara betydligt mer omfattande. Att sättet att lägga upp och presentera självständiga arbeten varierade var i och för sig positivt, men det skulle med fördel kunna presenteras utförligare i självvärderingarna.

När det gäller reflektionen över det egna konstnärskapet konstaterade bedömargruppen att det förekom en stor variation i hur utbildningarna tog sig an målet. I flera fall ingick reflektionen i andra kurser än i själva det självständiga arbetet. I några fall skedde det i kurser som pågick innan utställningen presenterades och resulterade i dagböcker som inte alls relaterade till det gestaltande arbetet. I andra fall skedde det muntligt i samband med att konstverket presenterades, och examinerades utan att det hade dokumenterats. Men det fanns även bra exempel i bedömningsmaterialet, när en reflektion över det egna och andras konstnärskap var väl synligt i det gestaltande eller i det skriftliga underlaget.

Okritiska självvärderingar

Bedömargruppen ansåg att självvärderingarna, där varje mål skulle kommenteras enligt UKÄ:s anvisningar, var alltför okritiska. Bedömargruppen saknade även en SWOT-analys. Vissa självvärderingar gav intryck av att ha skrivits av en utbildningsansvarig eller administratör, medan andra verkade ha växt fram under en process där stora delar av lärarkåren engagerats.

Utvärderingen fungerade oväntat bra

Trots att det var en stor utmaning konstaterade bedömargruppen att bedömningsarbetet fungerade bättre än vad de väntat, särskilt när det gällde att bedöma hög eller bristande måluppfyllelse. Bedömargruppen menade att den eventuellt varit lite väl försiktig att dela ut det högsta omdömet. Anledningen som angavs var att de som sakkunniga var vana att vara minst två vid bedömning och examination och var väl medvetna om inslaget av subjektivitet. Vid en tillämpning av en tregradig skala ansåg bedömarna att spannet för hög måluppfyllelse blev alltför stort och att det möjligen borde övervägas att ha fler grader framöver.

När det gäller fokus på examensmålen och det självständiga arbetets tyngd i den samlade bedömningen, lyfte bedömarna fram att detta i längden skulle kunna innebära att utbildningarna för in allt fler kritikmoment vid själva utställningen, vilket kan hindra spontanitet. Detta ansåg man inte skulle främja utbildningarna inom det konstnärliga området. Bedömargruppen uppfattade å andra sidan att utbildningar som genom att betona studentens eget konstnärliga arbete, i kombination med relativ stor valfrihet när det gällde både kurser och handledare, hade uppnått mycket hög måluppfyllelse i de självständiga arbetena.⁵¹

Musik

Många konstnärliga aspekter är svåra att bedöma

Bedömargruppen ansåg att utvärderingens fokus på självständiga arbeten i form av traditionella skriftliga arbeten inte var anpassad till de konstnärliga utbildningarnas upplägg och examinationsformer. Spetskompetensen i dessa utbildningar på musikområdet, musikalisk utövande, skapande och gestaltande ansåg man inte kom fram i de självständiga arbetena. Det fanns därmed en risk att de skriftliga delarna fick större tyngd i utvärderingen än de fick vid lärosätenas examination, eftersom måluppfyllelsen i dessa delar var lättare att relatera till i de skriftliga lärandemålen. Den risken hade bedömargruppen ambitionen att balansera genom att gemensamt utgå från preciseringar och exemplifieringar av lärandemålen på musikområdet. Vad innebar till exempel ”kritisk reflektion”, ”självständighet” och ”kreativitet” för en musikstuderande, och hur kunde det bedömas i musikerutbildningen?

För att på ett tillfredställande sätt besvara frågor om måluppfyllelse på dessa områden behövde ofta fler aspekter bedömas, till exempel studiemiljö, lärarkompetens, utformning och genomförande av kurser samt möjligheter till personlig profilering. Ett annat exempel rörde bedömningen av fördjupning och progression, som bedömargruppen

⁵¹ Reg.nr. 411-00549-13.

ansåg var svår att göra utan möjlighet till granskning av utbildningens förutsättningar och ramfaktorer.

Ytterligare något som bedömargruppen ville lyfta fram var att sökande till musikerutbildningarna genomförde antagningsprov och ofta var på en hög nivå redan vid utbildningsstarten. De hade olika behov av progression från den utgångspunkten och det var därför svårt att bedöma ”fördjupning” enbart utifrån de självständiga arbetena, som möjligen visade på studenternas begåvning snarare än utbildningens kvalitet.

Dokumentationen är ofta otillräcklig

Ytterligare en aspekt av utvärderingen var dokumentationens kvalitet. Låg ljudkvalitet i dokumentationerna av konserter och andra framföranden, samt svårigheten att urskilja individuella prestationer på ljudinspelningar komplicerade ofta gruppens bedömningsarbete. Bedömarna ansåg att användningen av videoinspelning hade underlättat bedömningen av den musikaliska framställningen. Dessutom hade i många fall bara delar av det musikaliska arbetet dokumenterats. I sådana fall, liksom när det självständiga arbetet varit till övervägande del skriftligt, hade kompletterande material för bedömningen av huvudinstrumentet behövts.

Bedömargruppen ville också framhålla att trots att intervjuer och självvärderingar gav ett viktigt kompletterande material, innebar utvärderingsmodellen även här en begränsning. Intervjuerna genomfördes på ett föredömligt sätt men den nätbaserade formen gav få möjligheter till uppföljning av frågor och mer ingående kommunikation. Självvärderingarnas fokus på redovisning av måluppfyllelse resulterade även ofta i framställningar utan problematisering och djuplodande självkritik.

För framtida utvärderingar

Under arbetets gång uppkom en rad intressanta frågor, som bedömargruppen lämnade över för vidare fördjupning och utveckling i dialog mellan lärosätena, UKÄ och arbetslivet:

- Hur kan dokumentationen av musikerutbildningarnas självständiga arbeten utvecklas när det gäller form och kvalitet?
- Hur kan nya former för kritisk reflektion, anpassade till och relevanta för musikutbildningarna, utvecklas utifrån disciplinen?
- Hur kan kopplingen mellan grundutbildning, forskarutbildning och det framväxande konstnärliga forskningsfältet motiveras, stärkas och utvecklas på musikområdet?⁵²

⁵² Reg.nr. 411-00548-13.

Scenisk gestaltning

Eftersom förutsättningarna för att bedöma sceniska utbildningar i flera avseenden skiljer sig från utvärderingar av andra konstnärliga utbildningar, ansåg bedömargruppen att det fanns skäl att lyfta fram några specifika svårigheter som den tagit hänsyn till.

Inspelningar räcker inte som bedömningsgrund

Att bedömarna i de flesta fall inte hade tillgång till de faktiska självständiga arbetena, utan av inspelningar av dem, blev ett problem. Bedömarna menade att de hade möjlighet att uppfatta skillnaden mellan bristande och hög måluppfyllelse, men mycket hög måluppfyllelse var en nyans som var svår att nå genom kameranlinsen.

Bedömargruppen lyfte även fram att det i de kollektiva konstformerna var särskilt svårt att bedöma de enskilda studenternas måluppfyllelse. Det var i de arbetena ofta svårt att avgöra vems insats som haft störst betydelse för resultatet av det arbete som skulle bedömas. Vad var till exempel koreografens/regissörens respektive dansarens/skådespelarens insats i en examenproduktion? Berodde en svag skådespelarinsats kanske på att medspelare inte var det stöd som krävs från medskådespelare? För att kunna avgöra detta krävs att man har möjlighet att följa delar av arbetsprocess som leder fram till det självständiga arbetet, vilket utgjorde en begränsning i denna utvärderingsform.

I vissa områden finns få bedömare

De flesta av de granskade utbildningarna var mycket små jämfört med många andra högskoleutbildningar i landet. Av det följer att de självständiga arbetena var få, vilket i sin tur gjort att även bedömarna inom vissa huvudområden var relativt få. Det innebar samtidigt att varje bedömares omdöme riskerade att få oproportionerligt stort genomslag. Därför var bedömargruppen och UKÄ noga med att följa avvikelser och i förekommande fall följa upp experternas bedömningar för att säkerställa bedömningsprocessen.

Självvärderingar och intervjuer kan ge mer information

I de granskade självständiga arbetena var det också flera delmål som bedömargruppen menade inte gick att bedöma. Detta ledde i sin tur till att de aspekter som gick att bedöma fick oproportionerligt stor vikt vid sammanvägningen av bedömningarna. Eftersom ett mål som inte gick att avläsa i praktiken lyftes ut ur bedömningen av de självständiga arbetena, fick det varken positiv eller negativ påverkan på omdömet. Även om självvärdering och intervjuer oftast gav skäl att anta att dessa mål uppfyllts, väckte det ändå frågan om lärosätena kunde säkerställa att dessa mål uppnås av samtliga studenter. En generell uppmaning från bedömargruppen var därför att lärosätena borde finna vägar att tydligare

dokumentera att de säkerställde att alla studenter verkligen uppnår de kunskaper och färdigheter som beskrivs i examensordningen.

Bedömargruppen ansåg att studentintervjuerna i flera fall inte tillförde så mycket som hade varit önskvärt. I vissa fall berodde det på att studenterna var förstaårsstudenter och därför, av naturliga skäl, inte hade tillräcklig erfarenhet för att uttala sig om de fått med sig de kunskaper och färdigheter som bedömts. Men den primära orsaken uppfattade bedömarna var att studenterna inte fått möjligheter att förbereda sig och läsa på i tillräcklig utsträckning. Det innebar i sin tur att de inte kunnat tillföra den fördjupade information som bedömargruppen önskade och behövde. Bedömargruppen ansåg att det i framtiden är angeläget att studenterna involveras i processen att ta fram självvärderingar, så att deras bidrag får den betydelse och verkan den bör få.

Skriftliga reflektioner är kanske inte det lämpligaste

Under arbetets gång ställde sig bedömargruppen undrande till varför samtliga reflekterande arbeten presenterades i skriftlig form. Var utvecklas de alternativa formerna för dokumentation och reflektion? Var det förväntningarna på en mer akademiserad konstnärlig utbildning och processen att utveckla den konstnärliga forskningen som ledde till detta fokus på det skriftliga? Eller var det skrivna ordet det mest adekvata sättet att dokumentera och reflektera över konstnärlig verksamhet?⁵³

Utbildningsutvärdering av utbildningar på forskarnivå 2015–2016

UKÄ genomförde under 2015–2016 en pilotomgång med utvärderingar av ett urval utbildningar på forskarnivå. Syftet med pilotomgången var att pröva och utveckla UKÄ:s metod för utvärdering av utbildning på forskarnivå. Utbildningar som i utvärderingen visat kvalitetsbrister blev på nytt utvärderade i den ordinarie omgången av utbildningsutvärderingar. I denna pilot ingick en konstnärlig utbildning, vilket var utbildningen som leder till filosofie respektive konstnärlig licentiat- och doktorsexamen i musikalisk gestaltning vid Göteborgs universitet.⁵⁴ För utvärderingen utsåg UKÄ efter ett nomineringsförfarande en bedömargrupp med ämnesexperter samt företrädare för doktorander och arbetslivet.

Bedömning av självvärderingar, studieplaner och intervjuer

Bedömarna utgick i sitt arbete från de självvärderingar med bilagor som lärosätena tagit fram utifrån UKÄ:s självvärderingsmall, den allmänna studieplanen för respektive utbildning på forskarnivå och de individuella

⁵³ Reg.nr. 411-00552-13.

⁵⁴ Valet av konstnärlig eller filosofie examen påverkades av omfattningen av och tyngden i den gestaltande delen.

studieplanerna för doktoranderna vid respektive utbildning. Bedömarna genomförde även intervjuer med representanter för lärosätet och doktoranderna vid utbildningen.

Utifrån underlagen gjorde bedömargruppen en preliminär bedömning av respektive utbildnings kvalitet med hänsyn till doktorandernas uppfyllelse av utvalda examensmål, forskarutbildningsmiljöns omfattning och kvalitet samt lärosätets interna kvalitetsarbete. Utbildningarna granskades också ur ett doktorand- och arbetslivsperspektiv. I bedömargruppens preliminära yttranden gavs även ett samlat omdöme för respektive utbildning. Omdömena gavs på en tvågradig skala: *ifrågasatt kvalitet* eller *hög kvalitet*. Bedömargrupperna gjorde alltså fråg och med den här omgången inte längre någon bedömning om en utbildning ansågs ha ”mycket hög kvalitet”.

Resultat

Med utgångspunkt i bedömargruppens yttrande gav UKÄ det samlade omdömet *hög kvalitet* för utbildning på forskarnivå som leder till filosofie respektive konstnärlig licentiat- och doktorsexamen i musikalisk gestaltning vid Göteborgs universitet. Sedan pilotomgången har ytterligare tre utbildningar som leder till konstnärlig examen på forskarnivå utvärderats tillsammans med utbildningar inom samma eller närliggande ämnen men som leder till filosofie licentiat- och doktorsexamen. De som har utvärderats är utbildningar som leder till konstnärlig licentiat- och doktorsexamen inom design vid Göteborgs universitet och Högskolan i Borås, samt konstnärlig licentiat- och doktorsexamen inom musik vid Lunds universitet. Samtliga utbildningar fick omdömet *hög kvalitet*.

Reflektioner

Införandet av konstnärlig licentiatexamen och konstnärlig doktorsexamen möjliggjorde en forskarutbildning med konstnärlig praktik som kunskapsobjekt och med konstnärlig praktik som grund. Utgångspunkten är att konstnärlig forskning bedrivs av konstnärer som forskar i och genom konst. Konstnärliga metodiker tillämpas och resultaten presenteras på det sätt som bäst lämpar sig för doktorandens projekt och avhandlingens innehåll och tematik. Tyngdpunkten i den konstnärliga examen förutsätts därmed vara en dokumenterad och reflekterad konstnärlig produktion eller gestaltning.

Begreppet konstnärlig forskning har på så vis öppnat för en forskarutbildning bättre anpassad till det konstnärliga områdets förutsättningar. Däremot har varken lärosätena eller de yrkesverksamma konstnärerna en samsyn på hur konstnärlig forskning bör definieras och hur å ena sidan områdets akademisering och å andra sidan konstnärlig kvalitet förhåller sig till varandra.

UKÄ:s utbildningsutvärdering av konstnärlig licentiat- och doktorsexamen inom musik vid Lunds universitet, och filosofie licentiat- och doktorsexamen inom musikalisk gestaltning vid Luleå tekniska universitet visade också att det inte självklart går att identifiera en tydlig gräns mellan de två examensvarianterna när det gäller form och innehåll. UKÄ:s bedömargrupp noterade i sitt yttrande att utbildningen som formellt leder till filosofie doktorsexamen (musikalisk gestaltning) i praktiken bedrevs som en konstnärlig forskarutbildning.⁵⁵ Detta skapar viss otydlighet i skillnaderna mellan utbildningar och examina på nationell nivå. En bidragande orsak är sannolikt att bara ett fåtal lärosäten har rätt att utfärda konstnärlig examen på forskarnivå.⁵⁶

Granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete avseende utbildning

Klustring av lärosäten

Under 2019 låg utvärderingsavdelningen i startgrupparna för omgång fyra av granskningar av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete. Omgången var planerad att omfatta sex lärosäten, med i huvudsak konstnärliga utbildningar. De lärosäten med konstnärliga utbildningar som ingick var Beckmans Designhögskola, Konstfack, Kungliga Konsthögskolan (KKH), Kungliga Musikhögskolan (KMH) och Stockholms konstnärliga högskola (SKH). Dessutom beslutades att Stockholms Musikpedagogiska Institut (SMI) skulle ingå i omgången. SMI har examenstillstånd för högskoleexamen och kandidatexamen i musikpedagogik och har alltså inte konstnärliga examina. Det ansågs däremot finnas vinster med att lärosätet ingick i omgången eftersom det finns likheter i bland annat storlek med framför allt Beckmans och KKH.

Eftersom tre av lärosätena hade cirka 70–200 helårsstudenter (Beckmans, KKH och SMI), så bedömdes det inte vara rimligt att rekrytera en hel bedömargrupp till granskningen av vardera av dessa lärosäten. Utvärderingsavdelningen utredde därför om ifall lärosätena kunde ”klustras” och om bedömargrupperna kunde ansvara för två lärosäten var. Tre bedömargrupper skulle alltså var och en ansvara för ett av de mindre och ett av de större lärosätena. Beslutet togs att det skulle

⁵⁵ Reg.nr. 411-00073-18.

⁵⁶ Vid tiden för den här rapporten har Göteborgs universitet, Högskolan i Borås, Lunds universitet, och Stockholms konstnärliga högskola examensrätt för konstnärlig licentiat- och doktorsexamen.

vara möjligt att genomföra detta genom att lägga till en bedömare per grupp, samt öka på det antal dagar som bedömarna förväntades lägga ner på granskningarna.

Samtliga bedömargrupper utökades med en bedömare, så att grupperna bestod av fyra sakkunniga i stället för det vanliga tre samt en arbetslivsföreträdare och en studentrepresentant. I slutändan utökades en av bedömargrupperna med ytterligare en bedömare, för att tillgodose ett av lärosätenas efterfrågan om mer kompetens inom dess specifika utbildningsområde.

Inledningsvis och när det var möjligt försökte avdelningen dela in lärosätena i kluster, som innebar ett mindre och ett större lärosäte och som dessutom låg inom ett närliggande ämnesområde. Under rekryteringen av bedömare så ändrades däremot indelningen på grund av nödvändigheten att undvika vissa jävsituationer. Den slutliga indelningen blev därför: KMH och KKH; SKH och SMI; Konstfack och Beckmans.

Covid-19-pandemin

Samtliga inblandade i den här omgången av granskningar påverkades kraftigt av de restriktioner och nedstängningar som covid-19-pandemin innebar. Eftersom Folkhälsomyndigheten rekommenderade att skolor och lärosäten gick över till distansundervisning i mitten på mars 2020 hade två bedömargrupper (Konstfack och Beckmans samt SKH och SMI) precis genomfört sina första platsbesök. Den ena bedömargruppen hade två bedömare som deltog via länk på grund av riskerna med resande mellan länder som redan då börjat bli uppenbara.

Den tredje gruppen (KMH och KKH) blev tvungen att senarelägga det första platsbesöket på grund av svårigheten att snabbt ställa om till en distanslösning. Som en konsekvens av detta blev den gruppens arbete senarelagt överlag, och beslut för KMH och KKH kunde tas första cirka fyra månader efter de andra fyra, i februari 2021.

De två grupperna som hade hunnit genomföra det första platsbesöket började planera för att genomföra det andra platsbesöket digitalt. Det andra platsbesöket för Konstfack och Beckmans samt SKH och SMI kunde därför genomföras enligt tidplan. Det blev snabbt tydligt att det finns problem med att genomföra platsbesöken digitalt, men att det fortfarande gick att genomföra kvalitativa intervjuer. Flera bedömare uttryckte däremot att de framför allt upplevde att de digitala intervjuerna var svårare att genomföra på grund av större krav på koncentration och teknik, samt att det bland annat var svårare att uppfatta ansiktsuttryck och kroppsspråk. Det uttrycktes även att det andra platsbesöket gick relativt bra att genomföra digitalt, när det första platsbesöket och de inledande bedöarmötena hade genomförts på plats. Bedömarna hade på

så sätt åtminstone någon gång fått möjlighet att träffa varandra och fått besöka lärosätet.

Resultat

Av de sex lärosätena som granskades så fick endast Konstfack det samlade omdömet *godkänt kvalitetssäkringsarbete*. Konstfack var dessutom det första lärosätet i granskningscykeln där även samtliga bedömningsgrunder bedömdes som uppfyllda. SKH, SMI och KMH fick samtliga omdömet *godkänt kvalitetssäkringsarbete med förbehåll*, medan KKH fick omdömet *ifrågasatt kvalitetssäkringsarbete*.

Granskningarna visade att de flera av lärosätena hade kommit långt med att utveckla sina interna kvalitetssäkringssystem. Det var däremot tydligt att flera av systemen var relativt unga och att inte alla lärosäten hunnit implementera alla delar av systemen fullt ut. Till exempel var det bara Konstfack och SMI som bedömdes ha ett system som fullt ut var ändamålsenligt och kopplat till lärosätens mål och strategier, samt att de säkerställde att relevanta resultat från systemet togs tillvara i den strategiska styrningen och utvecklingen av kvalitetssystemet⁵⁷.

KKH å andra sidan bedömdes ha stora brister i sitt systematiska kvalitetssäkringsarbete. Lärosätet hade bland annat under flera år saknat ett lärosätesövergripande kvalitetssystem, vilket under tiden för granskningen var under uppbyggnad. Kvalitetsarbete var i stället en fråga om individuellt engagemang hos enskilda lärare. Samtidigt bedömdes dessutom även det utbildningsnära kvalitetssäkringsarbetet vara bristfälligt, och bedömargruppen fann bland annat att lärosätet inte genomförde några systematiska kursvärderingar eller ämnesutvärderingar.⁵⁸ De stora bristerna på KKH speglades tydligt i det samlade resultatet av granskningen, där bara 2 av 5 bedömningsområden bedömdes som tillfredsställande och bara 5 av 19 bedömningsgrunder bedömdes som uppfyllda.⁵⁹

Reflektioner

Både lärosätena samt UKÄ och bedömarna sattes på prov under 2020. Covid-19-pandemin gjorde att hela sektorn fick ställa om sitt arbete från fysiska möten, resor, platsbesök med mera, till olika varianter av digitalt distansarbete. I slutet av granskningarna av de konstnärliga lärosätena var det därför inte särskilt förvånande att både UKÄ-personal och

⁵⁷ Konstfack och SMI fick bedömningen *Uppfylld* på bedömningsgrunderna 1.1 ("Lärosätets kvalitetssystem är uppbyggt för att säkerställa kvaliteten i utbildningarna och det relaterar till övergripande mål och strategier som lärosätet fastställt för sin utbildningsverksamhet.") och 1.5 ("Lärosätet säkerställer att de resultat och slutsatser som genereras av kvalitetssystemet systematiskt tas tillvara i den strategiska styrningen, kvalitetsarbetet och i utvecklingen av kvalitetssystemet.").

⁵⁸ Reg.nr. 411-00074-19.

⁵⁹ KKH fick bedömningen *Tillfredsställande* på bedömningsområdena Jämställdhet samt Arbetsliv och samverkan, som båda omfattar en bedömningsgrund var. Inom de övriga bedömningsområdena, som omfattar sjuutton bedömningsgrunder, bedömdes bara tre som uppfyllda.

bedömare uppvisade en viss mån av utmattning. Den arbetsbörda som redan granskningen av två lärosäten innebar för bedömargrupperna blev ännu större genom att den genomfördes helt på distans.

Projektledarna försökte hantera situationen på bästa sätt genom att försöka hitta kreativa lösningar på planeringen av bedömargruppsmöten och platsbesök. Till exempel förkortades intervjupass och möten delades upp över flera dagar, för att i största mån undvika att bedömarna skulle tillbringa hela dagarna framför skärmarna. Tyvärr var det i många fall omöjligt att undvika långa dagar och det blev snabbt tydligt att tröttheten hos bedömarna och UKÄ-personal kröp på mycket snabbare under digitala möten. Lärdomar från planeringen av digitala möten och platsbesök är något som UKÄ har tagit med sig i det fortsatta arbetet under pandemins restriktioner under 2021.

Små lärosäten

Ett av de största problemen som diskuterades inom bedömargrupperna under granskningsomgången, var hur de skulle tillämpa UKÄ:s kvalitetssystem och granskningsmetodik på små lärosäten. Frågor uppstod om det är möjligt att kräva samma nivå av dokumenterat systematiskt kvalitetssäkringsarbete som hos större lärosäten? Kan ett lärosäte med en permanent personal på cirka 20 personer förväntas ha samma administration och dokumentationsstruktur som ett lärosäte på flera hundra, kanske tusentals, anställda? En lärdom från dessa frågor var att i framtiden arbeta mer med att få bedömarna att förstå innebörden av att undersöka hur lärosätens systematiska kvalitetssäkringsarbete är ändamålsenligt för lärosätet.

Kvalitetssäkringen av bedömargruppernas yttranden inför beslut visade på att bedömarna lyckades med uppgiften att ta hänsyn till lärosätens omständigheter och förutsättningar. Utifrån omgångens resultat går det inte att dra någon slutsats om ifall lärosätets storlek hade någon direkt påverkan på bedömningarna. Även om bedömningen av KKH var negativ, så var resultaten samtidigt i jämförelse positiva för de två andra mindre lärosätena – Beckmans och SMI. Det fanns alltså skillnader mellan de olika mindre lärosätena i hur väl kvalitetssäkringsarbetet fungerade som inte bara kunde förklaras genom antalet studenter eller organisationsstorleken. Frågan om det nationella kvalitetssystemets ändamålsenlighet gentemot samtliga lärosäten, oavsett storlek och utbildningsområden, bör däremot vara aktuell även i den fortsatta utvärderingen av systemet och inför nästa cykel av granskningar.

Lärosätens storlek visade däremot även på positiva konsekvenser, framför allt i fråga om närheten mellan studenter och lärare. Bedömargrupperna lyfte bland annat fram att lärosätens begränsade storlek och inriktning ger goda förutsättningar för studenter generellt. Små studentgrupper, samt en stor del individuell handledning, innebär

löpande resultatuppföljning och goda möjligheter att påverka utbildningen.

Bilagor

Bilaga 1. Utvärderingar av konstnärliga utbildningar 2001–2020⁶⁰

Lärosäte	Utbildningsnivå/examen	2001–2006	2011–2014	2015–2016	2017–
Beckmans designhögskola	Konstnärlig högskoleexamen i design	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Göteborgs universitet, Högskolan för design och konsthantverk	Grundnivå	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Göteborgs universitet, Högskolan för design och konsthantverk	Forskarutbildning	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Göteborgs universitet, Högskolan för design och konsthantverk (Steneby)	Grundnivå och avancerad nivå	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Högskolan i Borås	Grundnivå och avancerad nivå	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Högskolan i Kalmar	Grundnivå	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Konstfack	Grundnivå och avancerad nivå	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Linköpings universitet, Carl Malmsten – Centrum för Träteknik & Design	Kandidatexamen i möbelsnickeri, möbeltapetsering, möbelkonservering och möbeldesign	Examenstillstånd ifrågasatt (fick behålla examenstillstånd efter uppföljning)			
Linköpings universitet, Carl Malmsten – Centrum för Träteknik & Design	Kandidatexamen i gitarrbyggeri	Examenstillstånd ifrågasatt (nedlagd?)			
Lunds universitet, Lunds tekniska högskola	Konstnärlig högskoleexamen i konst och design – industridesign	Examenstillstånd ifrågasatt (fick behålla)			

⁶⁰ Sorterat på utvärderingsomgång - lärosäte

Lärosäte	Utbildningsnivå/examen	2001–2006	2011–2014	2015–2016	2017–
		examenstillstånd efter uppföljning)			
Umeå universitet	Grundnivå och avancerad nivå	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Växjö universitet	Grundnivå	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Göteborgs universitet, Högskolan för fotografi	Grundnivå och avancerad nivå	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Göteborgs universitet, Högskolan för fotografi	Forskarutbildning	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Göteborgs universitet, Konsthögskolan Valand	Grundnivå och avancerad nivå	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Göteborgs universitet, Konsthögskolan Valand	Forskarutbildning	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Göteborgs universitet	Högskoleexamen i litterär gestaltning	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Konstfack	Grundnivå och avancerad nivå	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Kungl. Konsthögskolan	Grundnivå och avancerad nivå	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Lunds universitet, Konsthögskolan i Malmö	Grundnivå och avancerad nivå	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Umeå universitet, Konsthögskolan i Umeå	Grundnivå och avancerad nivå	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Göteborgs universitet, Högskolan för scen och musik	Grundnivå och avancerad nivå	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Göteborgs universitet	Forskarutbildning	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			

Lärosäte	Utbildningsnivå/examen	2001–2006	2011–2014	2015–2016	2017–
Kungl. Musikhögskolan	Grundnivå och avancerad nivå	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Luleå tekniska universitet	Grundnivå och avancerad nivå	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Lunds universitet, Musikhögskolan i Malmö	Grundnivå och avancerad nivå	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Lunds universitet, Musikhögskolan i Malmö	Forskarutbildning	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Mälardalens högskola	Grundnivå	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Danshögskolan	Grundnivå	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Dramatiska institutet	Grundnivå	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Göteborgs universitet, Högskolan för scen och musik	Grundnivå	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Göteborgs universitet, Filmhögskolan	Grundnivå	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Göteborgs universitet, Filmhögskolan	Forskarutbildning	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Högskolan på Gotland	Grundnivå	Examenstillstånd ifrågasatt (nedlagd)			
Linköpings universitet	Grundnivå	Examenstillstånd ifrågasatt (nedlagd)			
Luleå tekniska universitet, Teaterhögskolan	Grundnivå	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Lunds universitet, Teaterhögskolan i Malmö	Grundnivå och avancerad nivå	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			

Lärosäte	Utbildningsnivå/examen	2001–2006	2011–2014	2015–2016	2017–
Operahögskolan	Grundnivå	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Teaterhögskolan i Stockholm	Grundnivå	Uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning			
Beckmans designhögskola	Modedesign – konstnärlig kandidat		Hög kvalitet		
Beckmans designhögskola	Produktdesign – konstnärlig kandidat		Mycket hög kvalitet		
Beckmans designhögskola	Visuell kommunikation – konstnärlig kandidat		Hög kvalitet		
Dans- och cirkushögskolan (Stockholms konstnärliga högskola)	Cirkus – konstnärlig kandidat		Mycket hög kvalitet		
Dans- och cirkushögskolan (Stockholms konstnärliga högskola)	Dans – konstnärlig kandidat		Hög kvalitet		
Dans- och cirkushögskolan (Stockholms konstnärliga högskola)	Koreografi – konstnärlig master		Hög kvalitet		
Göteborgs universitet	Design – konstnärlig kandidat		Bristande	Hög kvalitet	
Göteborgs universitet	Design – konstnärlig master		Bristande	Hög kvalitet	
Göteborgs universitet	Film – konstnärlig kandidat		Mycket hög kvalitet		
Göteborgs universitet	Film – konstnärlig magister		Hög kvalitet		
Göteborgs universitet	Film – konstnärlig master		Hög kvalitet		
Göteborgs universitet	Fotografi – konstnärlig kandidat		Hög kvalitet		
Göteborgs universitet	Fotografi – konstnärlig master		Hög kvalitet		
Göteborgs universitet	Fri konst – konstnärlig kandidat		Bristande	Hög kvalitet	
Göteborgs universitet	Fri konst – konstnärlig master		Hög kvalitet		
Göteborgs universitet	Konsthantverk – konstnärlig kandidat		Bristande	Hög kvalitet	
Göteborgs universitet	Konsthantverk – konstnärlig master		Hög kvalitet		
Göteborgs universitet	Musik – konstnärlig kandidat		Hög kvalitet		
Göteborgs universitet	Musik – konstnärlig master		Hög kvalitet		
Göteborgs universitet	Scenkonst – konstnärlig kandidat		Hög kvalitet		
Högskolan i Borås	Modedesign – konstnärlig kandidat		Mycket hög kvalitet		
Högskolan i Borås	Textil- och modedesign – konstnärlig master		Hög kvalitet		
Högskolan i Borås	Textildesign – konstnärlig kandidat		Hög kvalitet		

Lärosäte	Utbildningsnivå/examen	2001–2006	2011–2014	2015–2016	2017–
Konstfack	Design – konstnärlig kandidat		Bristande	Hög kvalitet	
Konstfack	Design – konstnärlig master		Hög kvalitet		
Konstfack	Konst – konstnärlig kandidat		Hög kvalitet		
Konstfack	Konst – konstnärlig master		Hög kvalitet		
Konstfack	Konsthantverk – konstnärlig kandidat		Mycket hög kvalitet		
Konstfack	Konsthantverk – konstnärlig master		Mycket hög kvalitet		
Kungl. Konsthögskolan	Fri konst – konstnärlig kandidat		Hög kvalitet		
Kungl. Konsthögskolan	Fri konst – konstnärlig master		Hög kvalitet		
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	Musik – konstnärlig kandidat		Hög kvalitet		
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	Musik – konstnärlig master		Mycket hög kvalitet		
Linnéuniversitetet	Design – konstnärlig kandidat		Hög kvalitet		
Linnéuniversitetet	Design – konstnärlig master		Bristande	Examenstillståndet återkallat	
Luleå tekniska universitet	Mediedesign – konstnärlig kandidat		Bristande	Hög kvalitet	
Luleå tekniska universitet	Musik – konstnärlig kandidat		Hög kvalitet		
Luleå tekniska universitet	Musikalisk gestaltning – konstnärlig master		Mycket hög kvalitet		
Luleå tekniska universitet	Scenisk framställning – konstnärlig kandidat		Hög kvalitet		
Lunds universitet	Fri konst – konstnärlig kandidat		Mycket hög kvalitet		
Lunds universitet	Fri konst – konstnärlig master		Mycket hög kvalitet		
Lunds universitet	Industridesign – konstnärlig kandidat		Hög kvalitet		
Lunds universitet	Industridesign – konstnärlig master		Bristande	Hög kvalitet	
Lunds universitet	Musik – konstnärlig kandidat		Hög kvalitet		
Lunds universitet	Musik – konstnärlig master		Hög kvalitet		
Lunds universitet	Teater – konstnärlig kandidat		Hög kvalitet		
Lunds universitet	Teater – konstnärlig master		Hög kvalitet		
Operahögskolan i Stockholm (Stockholms konstnärliga högskola)	Opera – konstnärlig kandidat		Bristande	Hög kvalitet	
Operahögskolan i Stockholm (Stockholms konstnärliga högskola)	Opera – konstnärlig master		Bristande	Hög kvalitet	
Stockholms dramatiska högskola (Stockholms konstnärliga högskola)	Scen och medier – konstnärlig magister		Hög kvalitet		
Umeå universitet	Fri konst – konstnärlig kandidat		Hög kvalitet		

Lärosäte	Utbildningsnivå/examen	2001–2006	2011–2014	2015–2016	2017–
Umeå universitet	Fri konst – konstnärlig master		Hög kvalitet		
Umeå universitet	Industridesign – konstnärlig kandidat		Mycket hög kvalitet		
Umeå universitet	Industridesign – konstnärlig master		Hög kvalitet		
Umeå universitet	Manusförfattande för film, tv och nya medier – konstnärlig kandidat	Hög kvalitet			
Göteborgs universitet	Design – konstnärlig licentiat- och doktorsexamen				Hög kvalitet
Göteborgs universitet	Musikalisk gestaltning – konstnärlig licentiat- och doktorsexamen			Hög kvalitet	
Högskolan i Borås	Design – konstnärlig licentiat- och doktorsexamen				Hög kvalitet
Lunds universitet	Design – konstnärlig licentiat- och doktorsexamen				Hög kvalitet

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ska bidra till att stärka den svenska högskolan och Sverige som kunskapssamhälle. Vi granskar kvaliteten på högskoleutbildningarna, vi analyserar och följer upp utvecklingen inom högskolan och vi bevakar studenternas rättssäkerhet.

uka.se

